

Osnove finansijskog izvještavanja

Finansijsko izvještavanje predstavlja proces putem kojeg se informacije o datim kompanijama prezentuju zainteresovanim stakeholderima. Naime, finansijski izvještaji su produkt "proces periodičnog dostavljanja finansijskih informacija u formi finansijskih (računovodstvenih) izvještaja opšte namjene različitim korisnicima izvan kompanije za potrebe odlučivanja"¹. Proces finansijskog izvještavanja "započinje aktivnostima finansijskog računovodstva, nastavlja se revizijom finansijskih izvještaja"², nakon čega slijedi javno objelodanjivanje obaveznog seta finansijskih izvještaja opšte namjene i ostalih (neformalnih) finansijskih izvještaja,³ koji su u funkciji boljeg sagledavanja i interpretiranja računovodstvenih informacija, kako bi se pomoglo korisnicima u donošenju kvalitetnijih ekonomskih odluka.⁴ Drugim riječima finansijsko izvještavanje je mnogo više nego računovodstvo; to je standardizovani jezik komunikacije između tržišnih učesnika posredstvo.⁵

Računovodstvo je proces evidentiranja, analiziranja i sumiranja transakcija poslovanja i prenošenje tih informacija donosiocima odluka.

Finansijsko izvještavanje je proces klasifikacije, evidentiranja i prezentiranja finansijskih podataka u skladu s opšte utvrđenim konceptima i načelima.

¹ Ekonomski fakultet (2010): *Ekonomski rečnik*, Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu, str.215

² Savić, B. (2011): Implikacije politike finansijskog izvještavanja na kvalitet dobitka, u Zborniku radova sa 42.simpozijuma: *Kvalitet finansijskog izvještavanja-izazovi, perspektive i ograničenja*, Savez računovođa i revizora Srbije, Zlatibor, str.281

³Prema dokumentu profesionalne organizacije IASB: "Preface to International Financial Reporting Standards"(2012) usvaja se pristup po kojem se pravi razlika između osnovnih finansijskih izvještaja i ostalih načina (neformalnih izvještaja) finansijskog izvještavanja, vidi: IASB (2012): *Preface to International Financial Reporting Standards*, <http://ifrs.skr.jp/preface.pdf>, paragraf 7; Crnogorski Zakon o računovodstvu i reviziji pravi razliku između finansijskih iskaza i finansijskih izvještaja, s tim da u okviru finansijskih izvještaja podrazumijeva osnovne finansijske iskaze i ostale prateće izvještaje poput: komentara uprave, mišljenja i izvještaja revizora i drugo, vidi: Zakon o računovodstvu i reviziji, "Sl. list RCG", br.69/05, i "Sl. list CG", br. 80/08, 32/11, član 2; Zakon o računovodstvu 2016

⁴ Vidi: Kieso, E. D., Weygandt, J. J., Warfield, D. T. (2011): *Intermediate Accounting- IFRS edition, Volumen 1*, John Wiley & Sons, str.5; Milojević, D. (2007): *Finansijska revizija i kontrola*, drugo izdanje, Beogradska poslovna škola, Beograd, str.1.

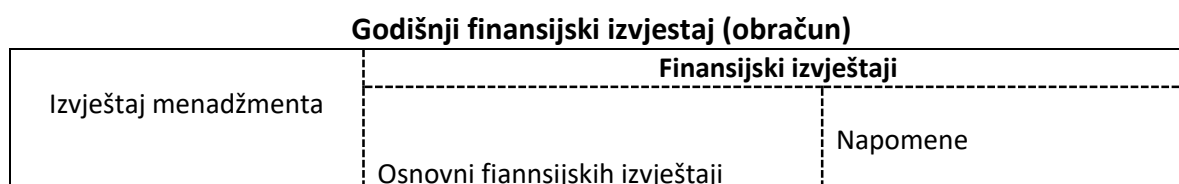
⁵ Wood L., (2015): Financial reporting in the global economy: Facilitating better business and investor decision-making, IFRS Foundation Trustee/ IASB Speech, <http://www.ifrs.org/Alerts/Governance/Pages/Lynn-Wood-speech-in-Melbourne-Oct-2015.aspx>, str. 2

U računovodstvenoj praksi, u svijetu, postoje dva sistema finansijskog izvještavanja:

- sistem koji zakonski propisuje sadržaj finansijskih izvještaja i
- **sistem koji sadržaj finansijskih izvještaja definiše putem standarda o minimumu pozicija finansijskih izvještaja.**

Danas, u većini zemalja, dominira drugi pristup, u okviru kojeg nadležno profesionalno računovodstveno ili regulatorno tijelo propisuje zvaničnu formu i sadržaj finansijskih izvještaja uvažavajući odredbe odgovarajućeg međunarodnog ili nacionalnog računovodstvenog standarda. U njima su kao minimum navedene stavke koje treba da budu prezentovane u finansijskim izvještajima, kao i osnovna obilježja finansijskih izvještaja.

Slika br.1: IASB pogled na finansijsko izvještavanje:

Izvor: IASB, Management Commentary, 2005

Svrha procesa finansijskog izvještavanja je "učiniti transparentnim sve značajne efekte poslovnih transakcija i događaja koji utiču na imovinski, finansijski i prinosni položaj kompanije, kako bi se obezbijedile korisne informacije za donošenje ekonomskih odluka investitorima, kreditorima i ostalim stakeholderima".⁶ U kojoj mjeri će finansijsko izvještavanje ispuniti svoju svrhu zavisi od:

- nivoa primjene relevantnog regulatornog okvira finansijskog izvještavanja (pravila izvještavanja i principa korporativnog upravljanja, zahtjeva u pogledu primjene okvira za finansijsko izvještavanje, kao i standarda ponašanja svih učesnika u procesu finansijskog izvještavanja);
- stručnosti i integriteta velikog broja lica koja su uključena u proces finansijskog izvještavanja (od menadžmenta kao glavnog odgovornog za izbor računovodstvenih politika i računovođa u funkciji sastavljača i prezentatora, preko revizora i regulatora do korisnika).

⁶ International Accounting Standard Board (IASB) (2010b): *Conceptual framework for financial reporting*, http://eifrs.ifrs.org/eifrs/files/319/EDU%20BOUND%20VOLUME%202012_Conceptual%20Framework_PART%20A_167.pdf.

Proces finansijskog izvještavanja se, iz gore navedenih razloga, može posmatra kao područje u kojem dolazi do potpunog izražaja međuzavisnost odnosa tri profesije: menadžmenta, računovodstva i revizije.

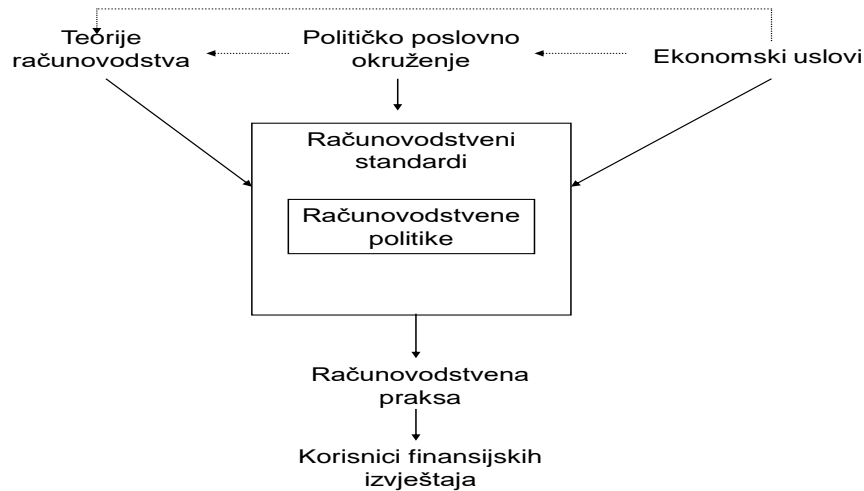
Menadžment kompanije ima neposredan uticaj na kvalitet finansijskog izvještavanja. Menadžment, u okviru usvojenih zakonskih i profesionalnih rješenja, vrši izbor računovodstvenih politika i određuje obim objelodanjivanja informacija u finansijskim izvještajima, što ga čini odgovornim za vjerodostojnost i relevantnost prezentovanih informacija. **Računovođe** kvalitetom knjigovodstvene dokumentacije, kvalitetom obrade podataka i informacija, kao i načinom objelodanjivanja relevantnih informacija u finansijskim izvještajima, neposredno, utiču na nivo i kvalitet primjene usvojenih računovodstvenih politika. **Revizori** izdavanjem revizorskog mišljenja o finansijskim izvještajima daju uvjerenje i kredibilitet u iste. U kojoj mjeri će najviši menadžment i računovođe svojim aktivnostima doprinositi unapređivanju kvaliteta finansijskog izvještavanja u mnogome zavisi od njihovog znanja iz finansijskog izvještavanja i poštovanja etičkog kodeksa sopstvenih profesija, ali i od načina upravljanja i vršenja kontrole i nadzora u datoj kompaniji. U kontekstu pomenutog nije zanemarljiv ni uticaj postojanja i nivo razvijenosti odgovarajućih regulatornih tijela, koja će kroz odgovarajući sistem odgovornosti i sankcionisanja obezbijediti dosljednu i pravilnu primjenu dobre prakse korporativnog upravljanja i finansijskog izvještavanja.

1. TEORIJSKI I REGULATORINI OKVIR FINANSIJSKOG IZVJEŠTAVANJA

Viševjekovni razvoj računovodstva, kao teorijske i praktične nauke, ogledao se u neprekidnom definisanju principa, pravila i postupaka kao dijela procesa razvoja teorije računovodstva i kontinuiranog prilagođavanja računovodstvene prakse promjenljivosti poslovnog okruženja i ekonomskih uslova. Brojne promjene u političkom,⁷ ekonomskom i privrednom okruženju uslovile su neprekidno formulisanje, modifikovanje i dopunjavanje računovodstvenih standarda u cilju ispunjavanja svrhe i cilja finansijskog izvještavanja. (slika 1-1). To potvrđuje i činjenica da su neki računovodstveni principi ustanovljeni prije više stotina godina, a neki su novijeg datuma.

⁷ Pod političkim poslovnim okruženjem podrazumijevamo brojna profesionalna računovodstvena tijela, organizacije koje zastupaju interese investitora, kao i javnost koju zastupaju vladine institucije- regulatorna tijela (npr. komisije za harije od vrijedosti) ili izvršna tijela vlade.

Slika 1-1: Faktori uticaja na kreiranje računovodstvenih standarda i računovodstvene prakse

Teorijski okvir računovodstvene prakse čine.

- opšteprihvaćenih koncepata (pretpostavke za sastavljanje i interpretiranje finansijskih izvještaja);
- opšteprihvaćena načela (principi ili načela koja služe za priznavanje, vrednovanje i objelodanjivanje efekata poslovnih aktivnosti);
- opšteprihvaćeni postupci (set različitih metoda obrade podataka u računovodstvene informacije i pripremanje računovodstvenih izvještaja).

U tabeli 1-1 ilustrovali smo teorijski okvir za računovodstvenu praksu, sa najznačajnijim računovodstvenim pretpostavkama i principima.

Tabela 1-1: Struktura teorijskog okvira računovodstvene prakse

Cilj finansijskog izvještavanja: obezbijediti korisne informacije za donošenje ekonomskih odluka		
računovodstvene pretpostavke	subjektivite poslovnog subjekta	privredni subjekt za koji se sastavljaju finansijski izvještaji je samostalna jedinica čija imovina je odvojena od imovine vlasnika. Finansijski izvještaji prikazuju efekte samo poslovnih transakcija koji su rezultat poslovanja subjekta, ali ne i lične transakcije vlasnika. Dio kapitala koji se raspoređuje u vidu dividendi pripada vlasnicima.
	stalnost poslovanja	privredni subjekt za koji se sastavljaju finansijski izvještaji nastaviće poslovanje u budućnosti čak i u slučaju gubitka sve dok postoji vjerovatnoća ostvarivanja budućih dobiti.
	stabilnost novčane valute	elementi finansijski izvještaja se prikazuju u novčanim jedinicima kupovne snage koja se ne mijenja tokom vremena. U slučaju promjene potrebno je izvršiti korekciju tzv. revalorizaciju kako bi se svele na jedinice realne kupovne vrijednost.
	nastanak poslovnog događaja (obračunska osnova)	u finansijskim izvještajima se prikazuju učinci poslovnih događaja koji su nastali, ali ne i oni koji se predviđaju, odnosno učinci se priznaju kada se dese, a ne kada se dođe do odliva ili priliva po osnovu istih, što uslovljava pojavu računa obaveza i potraživanja.
računovodstvena načela ili principi	načelo dvostranog obuhvatanja poslovnih promjena	nastanak poslovne transakcije i događaja uvijek utiče na najmanje dva knjigovodstvena računa; promjena jedne računovodstvene kategorije se neminovno odražava na promjenu druge.
	načelo istorijskog troška (nabavne vrijednosti)	imovina u knjigovodstvu se vrednuje u visini za njih uloženi, odnosno primljenih vrijednosti.
	načelo uzročnosti ⁸	prihodi i rashodi se priznaju u periodu u kojem su nastali bez obzira kada će po osnovu njih priticati priliv odnosno odliv sredstava.
	načelo opreznosti	oprezno odmjeravanje neto imovine (princip niže vrijednosti za vrednovanje imovine i princip više vrijednosti za vrednovanje obaveza) i neto rezultata (princip realizacije-prihodi se priznaju kada su tržišno verifikovani i princip impariteta-zahhtjev za priznavanje gubitaka i prije njihove realizacije)
Načela ili principi bilansiranja	načelo značajnosti i grupisanja	svaka materijalno značajna grupa sličnih stavki se prezentuje zasebno u finansijskim izvještajima ⁹ Ako pojedina stavka nije značajna niti važna ona se prikazuje s drugim stavkama slične prirode
	načelo konzistentnosti	dosljedna primjena pravila i postupaka usvojenih za sastavljanje i prezentiranje finansijskih izvještaja iz perioda u period. Ukoliko dođe do promjene računovodstvenih metoda i postupaka, potrebno je u finansijskim izvještajima obrazložiti razloge te promjene i kvantifikovati njen uticaj na poslovni rezultat.
	načelo jasnosti	odgovarajuće raščlanjavanja bilansnih pozicija u finansijskim izvještajima i zabrana prebijanja pozicija aktive i pasive, odnosno prihoda i rashoda.
	načelo bilansnog identiteta	bilans otvaranja svake poslovne godine mora se podudarati sa zaključnim bilansom prethodne godine

Računovodstvo, kao i sve ostale društvene nauke, svoja istraživanja i pravila ponašanja zasnivaju na **brojnim pretpostavkama** koje proizilaze iz osnovnog cilja tog istraživanja. Usvojene pretpostavke se dalje razrađuju u obliku principa ili načela, koji čine smjernice za realizaciju postavljenog cilja. Proces usvajanja računovodstvenih principa, pravila i postupaka, u početku, bio je zasnovan na "ad hoc" osnovi, što je uslovljavalo brojne nekonzistentnosti u

⁸ Načelo uzročnosti predstavlja osnovni koncept obračunske osnove računovodstva koji povezuje prihode sa rashodima na temelju njihovog uzročno-posljedičnog odnosa, odnosno prilikom mjerenja neto rezultata za obračunski period.

⁹ Treba voditi računa da stavka koja nije dovoljno materijalno značajna da bi opravdala zasebno prikazivanje u obrascu finansijskih izvještaja može ipak biti dovoljno značajna za zasebno prikazivanje u napomenama (npr. Analitika zaliha ili potraživanja)

računovodstvenoj praksi. Vremenom su brojne pretpostavke, koncepti, principi i pravila sistematizovana i standardizovana u formi konceptualnih okvira, relevantanih za formulisanje računovodstvenih standarda i obezbjeđivanje konzistentnosti računovodstvene prakse i uputstva za razvoj novih praksi i procedura.¹⁰

Računovodstvena praksa se **ne dešava u vakuumu**, već odražava dinamične promjene na mikro i makro nivou, što stvarni poslovni svijet čini mnogo složenijim od teorijskog pogleda na taj svijet. Prisustvo rizika i drugih izvora neizvjesnosti koji karakterišu poslovnog okruženje učinili su da prikazivanje ekonomskih performansi poslovanja privrednog subjekta podrazumijeva postojanje određenog nivoa fleksibilnosti u izboru računovodstvenih principa, kao i upotrebu računovodstvenih procjena i brojnih računovodstvenih tehnika u procesu sastavljanja i prezentovanja finansijskih izvještaja. Naime, u mnogim slučajevima od profesionalnih računovođa se zahtijeva da profesionalno rasuđuju¹¹ u pravljenju izbora između ponuđenih opcija u priznavanju i vrednovanju bilansnih stavki, kako bi na najbolji način reflektovali **ekonomsku suštinu** poslovnih transakcija i događaja.¹² Međutim, primjena usvojenih principa, računovodstvenih postupaka i metoda može rezultirati situacijama u kojima različita rješenja na određena računovodstvena pitanja mogu biti potpuno legitimna i prihvatljiva, ali i situacijama u kojima izabrana rješenja mogu umanjiti pouzdanost i uporedivost računovodstvenih informacija. **To ukazuje da računovodstveni principi i standardi i prihvaćene računovodstvene politike nikada nisu toliko savršeni da obuhvate sve moguće slučajeve u praksi niti mogu zadovoljiti zahtjeve svih korisnika.**

Menadžeri i računovođe, stoga, izborom i primjenom računovodstvenih politika usvajaju određene računovodstvene pretpostavke i računovodstvene principe, čime direktno oblikuju materijalni sadržaj finansijskih izvještaja i utiču na kvalitet prezentovanih računovodstvenih informacija.

Računovodstvena informacija u značajnoj mjeri predstavlja odraz profesionalnih sudova u izboru pretpostavki, primjeni računovodstvenih principa, računovodstvenih procjena i tehnika u okviru usvojenih računovodstvenih standarda¹¹

¹⁰ Vidi:Hendriksen, S. E. (1982), prema: Lewis, R. i Pendrill, D. (1991): *Advanced Financial Accounting*, 3th edition, Pitman Publishing, Great Britain, str. 5

¹¹ Profesionalno rasuđivanje je proces donošenja odluka ili izvlačenja zaključka prilikom izbora između više mogućih rješenja, koje zahtijeva odgovarajuće iskustvo, znanje i objektivnost u oblasti primjene računovodstvenih i(ili) revizorskih standarda.

¹² Vidi: Xiling, J., (2010): Study on Relative Problems about the Accountant Professional Judgment Ability International *Journal of Economics and Finance*, 2 (3), str. 72.; Wüstemann, J. & Wüstemann, S., (2010): Why Consistency of Accounting Standards Matters: A Contribution to the Rules-Versus-Principles Debate in Financial Reporting, *Abacus*, 46(1),str. 2;

Brojnost računovodstvenih principa uslovljavala je određene nekonzistentnosti u nacionalnoj i međunarodnoj računovodstvenoj praksi. Tokom 80-tih i 90-tih godina XX vijeka profesionalne nacionalne računovodstvene organizacije u SAD, Velikoj Britaniji, Kanadi i Australiji su pokazale veliko interesovanje za standardizacijom računovodstvene regulative u formi izrade **konceptualnog okvira za razvoj nacionalnih računovodstveni standarda**.¹³ Među prvima, Američka asocijacija računovođa (American Accounting Association - AAA) započinje niz projekata kojima se želi formulirati priroda, značenje i ciljevi računovodstva. Objavljivanje dokumenta pod nazivom: "A Statement of Basic Accounting Theory" (1966) je prvi u nizu pokušaja razvoja konceptualnog okvira koji bi *predstavljao sistematizovanu osnovu računovodstvene teorije u formi skupa smjernica za praktičare (računovođe i revizore) i ostale zainteresovane za računovodstvo i finansijsko izvještavanje*. U tom dokumentu, uloga računovodstvenih informacija se formuliše kao input u proces donošenja odluka menadžmenta, kreditora i investitora, što afirmiše računovodstvenu funkciju kao informacioni sistem koji obezbjeđuje značajne informacije za menadžere i za eksterne korisnike.¹⁴ Odnosno, usvaja se mišljenje da računovodstvena teorija treba da se razvija, prioritarno, identifikovanjem sve brojnijih korisnika finansijskih izvještaja, a potom identifikovanjem njihovih informacionih zahtjeva. Računovodstvo počinje da se posmatra kao proces identifikovanja, vrednovanja i razmjene ekonomskih informacija, u cilju ocjene istih i donošenja odluka od strane korisnika informacija.¹⁵

Korisnost informacija za specifične potrebe odlučivanja korisnika počinje se posmatrati kao kriterijum po kojem kvalitet računovodstvene prakse treba biti finalno procijenjen.

Osnovni cilj računovodstvenih izvještaja postaje obezbjeđivanje korisnih informacija za donosiocima ekonomskih odluka tj. usvaja se koncept korisnosti računovodstvenih informacija za

¹³ Liberalizacija tržišta kapitala početkom 80- tih godina prošlog vijeka imala je za posljedicu povećanje nestabilnosti na finansijskim tržištima usljed nedostatka uporedivih i transparentnih informacija, što je podstaklo aktivnosti regulatora na kreiranju dodatnih zahtjeva za objelodanjivanjem korisnih računovodstvenih informacija.

¹⁴ U dokumentu: „A statement of Basic Accounting Theory” iz 1966. godine. identifikovana su četiri standarda za ocjenu računovodstvene informacije: relevantnost, provjerljivost, neutralnost i mjerljivost, a za vrednovanje elemenata finansijskih izvještaja dopuštena je upotreba istorijskog troška i tekućeg troška (current cost). Vidi: Schroeder, R., Clark, M., Cathey, J.:*op. cit.*, str. 20; Jović, D. (2003): Nadležnosti i odgovornosti menadžmenta za eksterno finansijsko izvještavanje, u Zborniku radova sa XXXIV simpozijuma Saveza računovođa i revizora Srbije: *Računovodstvo i menadžment u novom poslovnom okruženju*, Zlatibor, str. 111.

¹⁵ U oblasti menadžmenta razvija se teorija donošenja odluka koja se fokusira na proces odlučivanja i modalitete prikupljanja obrade i korišćenja informacija prilikom donošenja odluka.

potrebe odlučivanja (engl. "**decision usefull concept**")¹⁶. Prema navedenom konceptu, cilj finansijskog izvještavanja se formuliše zavisno od potreba korisnika, na osnovu kojeg se identifikuju kvalitativne karakteristike finansijskih informacija i određena ograničenja istih. To je uticalo i na proširivanje domena finansijskog izvještavanja ne samo na **obezbjeđivanje informacija kojima bi se ocijenila efikasnost upravljanja menadžera resursima od strane vlasnika resursa** (periodični rezultat –ocjena funkcije upravljanja) već i na informacije koje **obezbjeđuju predviđanja o očekivanoj profitabilnosti u cilju donošenja ekonomskih odluka investitora i kreditora i ostalih korisnika finansijskih izvještaja**. Usvojeni pristup za formulisanje cilja finansijskog izvještavanja je odraz razvoja tržišta kapitala i sve veće uloge investitora i kreditora u obezbjeđivanju izvora kapitala. Ovaj pristup u formulisanju cilja finansijskog izvještavanja je usvojen u IASB¹⁷ Konceptualnom okviru (1989¹⁸, 2010, 2018).

Danas, u kontekstu tekućih procesa harmonizacije i konvergencije računovodstvene regulative i prakse, uočava se težnja vodećih profesionalnih organizacija i stručne javnosti da važeća profesionalna regulativa ne insistira na kruto formulisanim kriterijumima za priznavanje i vrednovanje stavki u finansijskim izvještajima **nego na okvirnim smjernicama i pooštavanju politike objelodanjivanja**.

Sastavljanje i prezentiranje finansijskih izvještaja sve manje predstavlja mehanički proces usklađivanja sa važećom računovodstvenom regulativom, a sve više *proces donošenja brojnih objektivnih profesionalnih sudova koji su u funkciji fer prezentacije ekonomskih efekata poslovnih transakcija i događaja*.

¹⁶ The Study Group on th Objectives of Financial Statements-Trueblood Committee Report, 1973; Cilj pisanja Izvještaja Trueblood komiteta je bio pružanje odgovora na pitanja kao što su: Ko su korisnici, koje informacije korisnici traže, koji obim informacija mogu da obezbijede računovođe i koji konceptualni okvir može da zadovolji te informacije. Ovaj izvještaj je ponudio i listu od 12 osnovnih zadataka finansijskog izvještavanja, koji su kasnije predstavljali polaznu osnovu u FASB ovom projektu formulisanja konceptualnog okvira, Vidi: Zeff A. S. (1999): The Evolution of the Conceptual Framework for Business Enterprises in the United States, *Accounting Historians Journal*, 26(2), str. 89-131

¹⁷ Odbor za međunarodne računovodstvene standarde (IASB), koji je osnovan 1973. godine pod nazivom Međunarodni komitet za računovodstvene standarde (IASC), operativno je tijelo za donošenje standarda, koji radi u okviru neprofitne kompanije International Accounting Standards Committee Foundation (IASCF), čiji je cilj izrada visokokvalitetnih standarda finansijskog izvještavanja, njihovo promovisanje i nadzor načina primjene. Saradnja između IASC i Međunarodne organizacije komisija za hartije od vrijednosti (International Organization of Securities Commissions - IOSCO) na poboljšanju postojećih MRS rezultirala je proklamovanjem IASB (2001) u vodeće profesionalno tijelo u procesu harmonizacije računovodstvene regulative, Vidi: Schroeder R., Clark, M., Cathey, J.: op. cit., str. 84-92.

¹⁸ Prema sadržaju i organizaciji (ciljevi, elementi, kvalitativne karakteristike) IASB Okvir je dosta sličan Okviru koji je objavljen od strane američkog tijela za donošenje standarda- FASB, koji se sastoji od sedam izjava o računovodstvenim konceptima, koje su donijete u periodu od 1987.-2000. god.

Novousvojeni pristup u kreiranju profesionalne regulative finansijskog izvještavanja kvalitet procesa finansijskog izvještavanja direktno dovodi u vezu sa:

- razumijevanje računovodstvenih principa na kojima se temelje računovodstveni standardi, njihova tumačanje i uputstva za primjenu istih;
- odgovarajuće profesionalne vještine i znanja samih sastavljača i revizora finansijskih izvještaja;
- odgovarajuće profesionalno ponašanja računovođa i revizora;¹⁹
- kombinaciju nadzora i sankcionisanja pokušaja računovodstvenih distorzija u primjeni načela i principa sadržanih u računovodstvenim i revizorskim standardima.

Usvajanje kvalitetnih računovodstvenih standarda predstavlja korak u dobrom smjeru, ali to po sebi nije dovoljno. Glavni problem je kvalitetna primjena usvojenih računovodstvenih standarda. Aktivna uloga države i profesionalnih organizacija treba da obezbijedi infrastrukturu koja će podržati profesionalno ponašanje svih lica uključenih u proces finansijskog izvještavanja.

2. Regulatorna osnova finansijskog izvještavanja u globalnoj ekonomiji

Formulisanje elemenata regulatornog okvira i njihova adekvatna primjena su delikatni zadaci države i njenih regulatornih tijela, kao i nacionalnih i međunarodnih profesionalnih računovodstvenih organizacija. U skladu sa tim, osnovni izvori regulative finansijskog izvještavanja smatraju:

- nacionalna i međunarodna **profesionalna regulativa** iz oblasti računovodstva i revizije, pod kojom se podrazumijevaju dokumenta usvojena od strane mjerodavnih profesionalnih tijela (npr. računovodstveni i revizorski standardi i Kodeks profesionalne etike profesionalnih računovođa); profesionalnom regulativom obezbjeđuje se osnov za standardizaciju kvaliteta finansijskih izvještaja u formi definisanja smjernica za formulisanje međunarodnih računovodstvenih standarda i kvalitativnih karakteristika računovodstvenih informacija.
- nacionalna **zakonska regulativa** računovodstva i revizije (računovodstvena legislativa), pod kojom se podrazumijevaju zakoni i podzakonski propisi, koji se odnose na materiju regulisanu Zakonom o računovodstvu i reviziji, Zakonom o privrednim društvima, itd. Zakonskom regulativom obezbjeđuje se imperativno normiranje profesionalne regulative i

¹⁹ Vidi: Christensen H., Lee, E., Walker, M. (2008): *Incentives or standards: What determines accounting quality changes around IFRS adoption?*, <http://ssrn.com/abstract=1013054> (pristup:10.04.2011.)

podstaći usvajanje mehanizama za dosljednu primjenu i adekvatno sprovođenje računovodstvenih standarda.

- **interna regulativa** finansijskog izvještavanja, pod kojom se podrazumijevaju interni opšti propisi koje donose kompanije, a koji sadrže uputstva i smjernice za vođenje knjiga, računovodstvene politike priznavanja, mjerenje i procjenjivanje elemenata finansijskih izvještaja, kao i dostavljanje i objelodanjivanje finansijskih izvještaja u skladu sa profesionalnom i zakonskom regulativom (npr. računovodstvene politike, pravilnici, itd.);²⁰ Nivo i način konkretizacija profesionalne i zakonske regulative na nivou kompanije u formi interne regulative odrediće kvalitet primjene računovodstvenih politika za priznavanje i vrednovanje elemenata finansijskog izvještavanja, kontrolne računovodstvene postupke i nivoe profesionalne i etičke odgovornosti lica koja sastavljaju i prezentuju izvještaje.
- **pravila kotiranja**, koja propisuju nacionalne i međunarodne berze; pravila kotiranja na berzi ne specificiraju u potpunosti način kako priznati ili vrednovati stavke u finansijskim izvještajima, ali kreiraju odgovarajuće institucionalne i regulatorne impulse u pogledu obima objelodanjivanja i transparentnosti informacija o kompaniji.²¹

Formulisanje regulatornog okvira za finansijsko izvještavanje inicirano je s namjerom da se standardizuje konceptualni i normativni okvir unutar kojeg bi se pripremale i prezentovale finansijske i nefinansijske informacije koje u najvećoj mogućoj mjeri zadovoljavaju informacione potrebe korisnika finansijskih izvještaja. Regulatorne osnove finansijskog izvještavanja na nivou jedne države pod uticajem je njenog političko-pravnog, ekonomskog okvira, kulturnog sistema i računovodstvene infrastrukture. **Političko-pravni okvir**, kao odraz filozofsko-moralnih vrijednosti jednog društva, definiše granice u kojima se kreću ostale institucije društvenog sistema. Političko-pravni okvir ostvaruje indirektan uticaj na kvalitet finansijskih izvještaja kroz uspostavljanje mehanizama za primjenu računovodstvenih i revizorskih standarda, kao i sistema sankcionisanja menadžera i revizora za neadekvatan nadzor nad kvalitetom usvajanja i primjene istih.²² S druge strane, **ekonomski okvir**, kao odraz tržišne konkurencije i zakonitosti, mijenja finansijsku i vlasničku strukturu kompanije i time utiče na promovisanje zahtjeva za kvalitetnim finansijskim izvještavanjem (npr. proces privatizacije uz privlačenje stranog kapitala

²⁰ Savez računovođa i revizora Srbije (2006): *Računovodstvene politike-Priručnik za profesionalne računovođe*, Savez računovođa i revizora Srbije, Beograd, str. 5.

²¹ Kompanije koje se kotiraju na tržištima hartija od vrijednosti moraju da poštuju pravila kotiranja na datoj berzi i na taj način se obim informacija, koje po sili usvojene regulative moraju biti prikazane u finansijskim izvještajima, proširuje listom pravila koje propisuje berza

²²Vidi: Soderstrom, N., Sun Jialin K. (2007): IFRS adoption and accounting quality: A review, *European Accounting Review*, forthcoming, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1008416 (pristup:20.03.2011.)

podrazumijevao je konstruisanje pouzdanog sistema finansijskog izvještavanja). Računovodstvena praksa odražava **kulturu** u kojoj se izvodi. S jedne strane, računovodstvena pravila ili principi odraz su poslovnih odnosa razvijenih u različitim kulturama. Usvajanjem određeni globalnih računovodstvenih standarda u nacionalno zakonodavstvo usvajamo pravila računovodstva koja se sprovode u određenoj kulturi. Crna Gora je usvajanjem Zakona o privrednim društvima (2002)²³ i Zakona o računovodstvu i reviziji (2002)²⁴ prekinula tradicija priklanja evropskoj kontinentalnoj školi²⁵ i započet je period postepenog usvajanje smjernica i preporuka angloameričke škole korporativnog upravljanja i finansijskog izvještavanja.²⁶ Uticaj kulture na računovodstvenu praksu izvještavanja posebno dolazi do izražaja u procesu objelodanjivanja napomena. U zemljama u kojim kultura poslovanja je više okrenuta ka izvjesnijem poslovanju (izbjegavanje neizvjesnosti je naglašeno) postoji tendencija otkrivanja manje informacija javnosti a više privatnim subjektima, kao što su banke i ostale finansijske institucije sa kojima održavaju poslovne odnose (npr. Njemačka), dok u zemljama sa niskim nivoem izbjegavanja neizvjesnosti u poslovanju veći je nivo transparentnosti u pogledu finansijskih informacija jer se oslanjaju na održavanje stabilnih poslovnih odnosa sa brojnim investitorima.

²³Zakon o privrednim društvima, "Sl. list RCG", br. 06/02

²⁴Zakon o računovodstvu i reviziji, "Sl. list RCG", br. 06/02

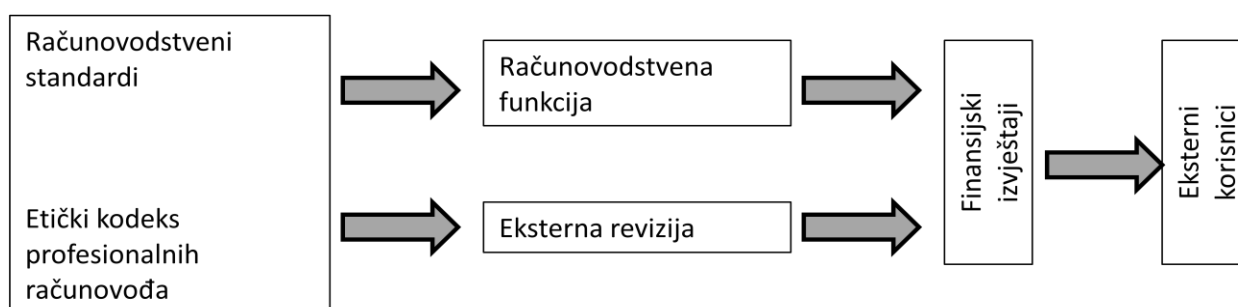
²⁵Zakonom o preduzećima iz 1996.god. usvaja se njemački model organizovanja akcionarskih društava, Vidi: Zakon o preduzećima (1996). "Sl. list SRJ" br.26/96

²⁶ Anglo-američki model (SAD I VB) naglašava tržište kapitala i potrebe investitora, primat daje profesionalnim tijelima za utvrđivanje računovodstvenih standard i počiva na principu istinitog i poštenog prikaz finansijskih izvještaja, dok kontinentalni evropski model nalazimo u kulturama koje nisu pod uticajem SAD-a. Postoji manji naglasak na predavljanju istinitih i poštenih finansijskih izvještaja i više naglasaka na opreznosti. Finansijske informacije koje se daju korisnicima u okviru ovog modela više su usmjerene prema kreditorima nego prema investitorima, jer dominantni izvor finansiranja su bankarski krediti.

2. Profesionalna regulativa

Uticaj računovodstvene regulative na kvalitet finansijskog izvještavanja ogleda se direktno formulisanjem računovodstvenih standarda i indirektno uspostavljanjem zahtjeva u vezi sa: obrazovanjem, kontinuiranom edukacijom, sertifikacijom i poštovanjem kodeksa profesionalne etike, kao i sankcionisanjem profesionalnih računovođa.

Slika 2.1.: Uticaj profesionalne regulative na sadržaj finansijskih izvještaja

Izvor: Doradivano za potrebe rada, prema: Beest van Ferdy, (2010): *Rules-Based and Principles-Based Accounting Standards and Earnings Management*, str.36, <http://repository.uibn.ru.nl/bitstream/2066/84455/1/84455.pdf>

Standardi finansijskog izvještavanja predstavljaju standardizovane računovodstvene principe, kodifikovani u okviru pisanih pravila o: pripremanju, priznavanju, odmjeravanju i prikazivanju stavki računovodstvenih izvještaja kompanija.²⁷ Usvajanjem računovodstvenih standarda usvajaju se kriterijumi za priznavanje i vrednovanje elemenata finansijskih izvještaja, kao i zahtjevi za objelodanjivanje informacija u finansijskim izvještajima.²⁸ Zavisno od zemlje, usvojeni računovodstveni standardi mogu biti propisani od:

- nacionalne vlade;
- profesionalnih računovodstvenih asocijacija koje su pod nadzorom državnih regulatornih institucija (npr. FASB u SAD, čiji je rad pod nadzorom Komisije za HOV-SEC);
- **nezavisnog privatnog tijela, kao što je IASB²⁹.**

²⁷ Petrović, M. (2002), prema: Knežević, G. (2008): *Analiza finansijskih izvještaja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 45.

²⁸ Vidi: Beest van Ferdy.(2010): *op.cit.*, str.35

²⁹ Odbor za međunarodne računovodstvene standarde (IASB), koji je osnovan 1973. godine pod nazivom Međunarodni komitet za računovodstvene standarde (IASC), operativno je tijelo za donošenje standarda, koji radi u okviru neprofitne kompanije International Accounting Standards Committee Foundation (IASCF), Saradnja između IASC i Međunarodne organizacije komisija za hartije od vrijednosti (International Organization of Securities Commissions - IOSCO) na poboljšanju postojećih MRS rezultirala je proklamovanjem IASB (2001) u vodeće profesionalno tijelo u procesu harmonizacije računovodstvene regulative, Vidi: Schroeder R., Clark, M., Cathey, J.: *op. cit.*, str. 84-92.

Istorijski gledano, prvo su se pojavili nacionalni standardi, koje su formulisale nacionalne profesionalne asocijacije ili vlada, koji su odražavali računovodstvenu praksu, kulturu i historijsko nasljeđe određene zemlje.

Dva skupa globalnih međunarodnih standarda su:

-Međunarodni standardi finansijskog izvještavanja –MSFI (engl. IFRS)i MRS (eng. IAS)

-Američki opšteprihvaćeni računovodstveni principi –US GAAP

Sa internacionalizacijom tržišta kapitala uočava se potreba, prijesvega investitora za većom uporedivošću finansijskih izvještaja, kako bi se minimizirao rizik investiranja usljed analize finansijskih izvještaja različitih kompanija koje su se zasnivale na različim računovodstvenim standardima. Ti zahtjevi su inicirali proces međunarodne računovodstvene harmonizacije i međunarodne konvergencije između MRS i US GAAP, s ciljem usvajanja MRS/MSFI kao jedinstvenog seta računovodstvenih standarda. Gravitiranje stručne javnosti ka MRS/MSFI standardima predstavlja pomjeranje u smjeru računovodstvenog režima zasnovanog na standardima koji se:

- zasnivaju na poboljšanom i konzistentno primjenjivanom konceptualnom okviru;
- zasnivaju na jasno istaknutom cilju standarda;³⁰
- obezbjeđuju dovoljno detaljnu strukturu da standard može biti operacionalizovan i široko primjenjiv;
- zasnivaju na minimalnom korišćenju izuzetaka u odnosu na standarde.

Evropska unija je jedna od ključnih nosilaca i promotera **procesa harmonizacije** računovodstvene regulative na globalnom nivou. Cilj usvajanja MRS (IASB) za upotrebu u EU je bila s namjerom da se poboljša funkcionisanje EU tržišta kapitala. Prema Uredbi EU iz 2005. godine sve kotirajući kompanije na tržištima kapitala u EU su morale da svoje konsolidovane finansijske izvještaje sastave prema MRS. Članicama EU je ostavljena mogućnost da ovaj zahtjev

³⁰ Vidi: Laković, T., Fuglister, J. (2013): The International Accounting Standards Board's Progress in Promoting Judgement Through Objectives-Oriented Accounting Standards, *International Journal of Business & Social Research*, official publication of Maryland Institut of Research, 3(7), str.28-42

proširu i na individualne finansijske izvještaje i na nekotirajuće kompanije. Usvajanje i primjena Direktiva o transparentnosti je takođe podstakla sve korisnike (kao i one koji nisu u EU) čije se akcije kotiraju na regulisanom tržištu kapitala ili posluju u EU da moraju koristiti MRS za sastavljanje finansijskih izvještaja. Dva ključna događaja sa početka ovog vijeka koja su dala snažan **podsticaj harmonizaciji računovodstvene prakse** u pravcu usvajanja MRS, a kasnije i **procesu konvergencije US GAAP I MRS** su:

- rezolucija IOSCO (Međunarodna organizacija komisija za hartije od vrijednosti) kojom svojim članicama preporučuje da dopuste emitentima da finansijske izvještaje sastavljaju u skladu sa Međunarodnim računovodstvenim standardima; OECD kodeksom dobre prakse korporativnog upravljanja i druge.
- niza zajedničkih projekata između FASB -američki Odbor za računovodstvene standarde (*eng. Financial Accounting Standards Board*) i IASB - Međunarodni odbor za računovodstvene standarde (*eng. International Accounting Standards Board*) u cilju **konvergencije dva seta globalih računovodstvenih standarda**;

Pored Evropske komisije, proces harmonizacije računovodstvene regulative i prakse, a danas i procesa konvergencije između MRS i US GAAP, podržan je od strane SEC, kao i velikog dijela korporativne zajednice širom svijeta (IOSCO, OECD i druge), uz logističku podršku vodećih profesionalnih organizacija ili nezavisnih donosilaca standarda (IASB, IFAC, FASB, IAASB, IAESB, itd.). Zagovornici procesa konvergencije smatraju da finansijsko izvještavanje zasnovano na jedinstvenom opšteprihvaćenom setu računovodstvenih standarda MRS/MSFI nudi mnogobrojne ekonomske koristi privrednim subjektima: "povećava uporedivost i transparentnost finansijskih izvještaja, smanjuje rizik ulaganja i troškove usklađivanja finansijskih izvještaja zasnovanih na nacionalnim standardima sa međunarodnim standardima".³¹ Isto tako, sam proces stvara i određene sumnje u realizaciju navedenih koristi, poput: pitanja nezavisnosti tijela (IASB) koje usvaja MRS/MSFI standarde, naglašenost profesionalnog rasuđivanja u primjeni standarda, brojne kulturološke, istorijske i političke specifičnosti koje oslikavaju računovodstvenu infrastrukturu jedne zemlje, kao i nivo stručnosti i etičnost lica koja primjenjuju standarde.

³¹ Daske, H., Hail, L., Leuz, Ch., Verdi, R. (2008): Mandatory IFRS reporting around the World: Early Evidence on the Economic Consequences, *Journal of Accounting Research*; Ball, R. (2006): International Financial Reporting Standards (IFRS): Pros and Cons for Investors, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=929561&rec=1&srcabs=1008416, (13.06.2011);

Računovodstvena harmonizacija se razmatra u dva konteksta: u kontekstu harmonizacije računovodstvene regulative (“de jure” harmonizacija) i harmonizacije računovodstvene prakse (“de facto” harmonizacija). Proces harmonizacije “dozvoljava” različitim zemljama da imaju različite standarde sve dok ti standardi nijesu u konfliktu.

Konvergenција računovodstvenih standarda ima za cilj da se smanje različitosti u računovodstvenim standardima usvajanjem jednog seta standarda na međunarodnom nivou kroz zajedničku saradnju nacionalnih tijela za donošenje standarda

3. Konceptualni okvir - konzistentna osnova za razvoj računovodstvenih standard: IASB (1989, 2010 i 2018)

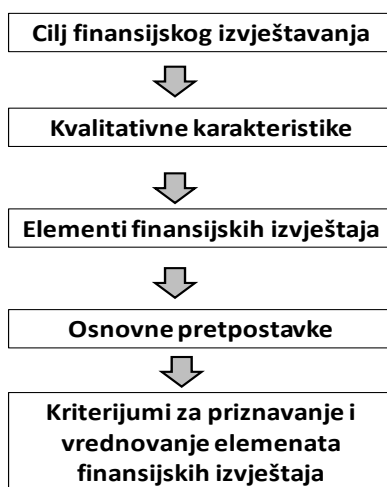
Konceptualni okvir predstavlja skup računovodstvenih pretpostavki i principa za sastavljanje i prezentovanje finansijskih izvještaja koji se izvode iz cilja finansijskog izvještavanja. Usvajanjem konceptualnog okvira u računovodstvenu regulativu težilo se usvajanju jedinstvene strukture za formulisanje računovodstvenih standarda. Shodno svojoj svrsi, **korisnost konceptualnog okvira** u finansijskom računovodstvu i izvještavanju se ogleda u:

- obezbjeđivanju konzistentne osnove za definisanje računovodstvenih standarda tj. okvira za izbor računovodstvenih politika, čime se povećava uporedivost finansijskih izvještaja između različitih kompanija;
- obezbjeđivanju okvira za rješavanje novonastalih problema u računovodstvenoj praksi;
- povećanju razumijevanja korisnika finansijskih izvještaja u pogledu priznavanja i vrednovanja elemenata finansijskih izvještaja, što posljedično vodi ka povećanju povjerenja u finansijsko izvještavanje;
- formulisanju kvalitativnih karakteristika računovodstvenih informacija na čijim osnovama se mogu formulirati kriterijumi za ocjenu kvaliteta finansijskog izvještavanja;

Osnovni elementi konceptualnog okvira su: cilj finansijskog izvještavanja, osnovne računovodstvene pretpostavke, kvalitativne karakteristike, elementi finansijskih izvještaja, kriterijumi priznavanja i vrednovanja elemenata finansijskih izvještaja i koncept očuvanja

kapitala (slika 3-1). Polazna osnova konceptualnog okvira, svakako, predstavlja cilj finansijskog izvještavanja. Na osnovu formulisanog cilja finansijskog izvještavanja formulišu se ostali elementi (kvalitativne karakteristike, elementi finansijskih izvještaja, kriterijumi priznavanja, vrednovanja i objelodanjivanja) koji proizilaze iz cilja i treba da osiguraju da se ostvari isti.

Slika 3-1: Okvir za finansijsko izvještavanje

Istorijski posmatrano, profesionalne nacionalne računovodstvene organizacije u SAD, Velikoj Britaniji, Kanadi i Australiji su, tokom 80-tih i 90-tih godina XX vijeka, pokazale veliko interesovanje u pogledu izrade konceptualnog okvira za razvoj nacionalnih računovodstveni standarda. Sa jačanjem internacionalizacije trgovinskih odnosa brojna međunarodna tijela (UN, OECD, IOSCO) su, svojim aktivnostima na promovisanju procesa harmonizacije računovodstvene regulative i prakse na globalnom nivou³², podstakle izradu konceptualnog okvira (1989)³³ od strane privatnog tijela Odbor za međunarodne računovodstvene standarde (IASB), u cilju promovisanja razvoja međunarodnih računovodstvenih standarda (MRS).

Prvi IASB Konceptualni okvir usvojen je 1989. godine. U IASB konceptualnog okvira (1989), korisnici finansijskih izvještaja bili su investitori, povjerioci, kupci, država, menadžment, javnost čije informacione potrebe su **imale podjednaku važnost**. Definisana su dva cilja finansijskih izvještaja: pružanje korisnih informacija o finansijskom položaju, prinosnom

³² U međunarodnom kontekstu, proces harmonizacije "dozvoljava" različitim zemljama da imaju različite standarde sve dok ti standardi nijesu u konfliktu. Računovodstvena harmonizacija se razmatra u dva konteksta: u kontekstu harmonizacije računovodstvene regulative ("de jure" harmonizacija) i harmonizacije računovodstvene prakse ("de facto" harmonizacija).

³³ Prema sadržaju i organizaciji (ciljevi, elementi, kvalitativne karakteristike) IASB Okvir je dosta sličan Okviru koji je objavljen od strane američkog tijela za donošenje standarda- FASB, koji se sastoji od sedam izjava o računovodstvenim konceptima, koje su donijete u periodu od 1987.-2000. god.

položaju i promjenama u tim položajima širokom krugu korisnika u cilju procijene (1) perspektive poslovanja u budućnosti i (2) upravljanja resursima od strane menadžmenta.

U konceptualnom okviru iz 1989. god. sve kvalitativne karakteristike (uporedivost, pouzdanost, važnost, razumljivost) imale su podjednak značaj. **Termin pouzdanost u Okviru iz 1989. obuhvatao je:** verodostojno predstavljanje, suština iznad forme, neutralnost, opreznost, I kompletnost.

Revizija IASB Konceptualnog okvira iz 1989. započinje 2004. godine kao dio prve faze projekta konvergencije dva seta globalnih računovodstvenih standard kako bi se preispitale podobnosti važećih pravila za priznavanje i vrednovanje imovine i obaveza, pretpostavki finansijskog izvještavanja i računovodstvenih principa, a u cilju:

- promjena okolnosti u kojima posluju entiteti (razvoj globalnih finansijskih tržišta);³⁴
- usaglašavanja konceptualnih okvira finansijskog izvještavanja donijetog od strane IASB i FASB;
- otklanjanja nekonzistentnosti, kontradiktornosti i praznina koje se nalaze u postojećim konceptualnim okvirima, a omogućile su primjenu računovodstvenih aktivnosti koje pružaju mogućnost kreiranja željene slike poslovnih performansi kompanije.

U septembru 2010. godine završen je rad na dva ključna poglavlja, cilj finansijskog izvještavanja i kvalitativne karakteristike i usvojen **revidirani Okvir pod nazivom Konceptualni okvir za finansijsko izveštavanje**. Sadržaj revidiranog konceptualnog okvira predstavlja mješavinu novog teksta odobrenog u septembru 2010. g. i teksta iz konceptualnog okvira iz 1989.g. koji će biti zamijenjen u budućnosti. Revizijom konceptualnog okvira 2010. godine promijenjen je cilj finansijskog izvještavanja, sužen je broj korisnika, a posljedično i pristup u formulisanju kvalitativnih karakteristika, dok je preuzet dio iz Okvira 1989. god. koji se odnosi na elemente finansijskih izvještaja.

³⁴ Brojne kritike po pitanju brzine prilagođavanja računovodstvenih standarda nastalim promjenama na tržištu tokom posljednje finansijske krize, inicirale su razvoj nove koncepcije računovodstvenih standarda poznatih kao Međunarodni standardi finansijskog izvještavanja- MSFI

Osnovne razlike Konceptualnog okvira (2010) u odnosu na Konceptualni okvir (1989) su u odnosu na :

- Krug korisnika finansijskih izvještaja

- Cilja finansijskog izvještavanja

- Kvalitativnih karakteristika računovodstvenih informacija u finansijskim izvještajima

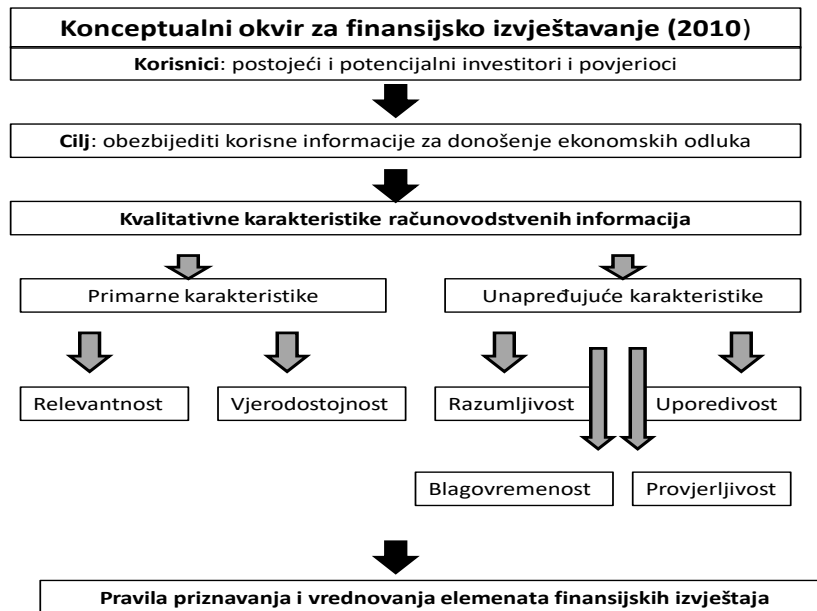
Osnovni cilj finansijskog izvještavanja prema revidiranom IASB konceptualnom okviru (2010) je pružanje finansijskih informacija o kompanijama (informacije o ekonomskim resursima, pravima i njihovim promjenama) koje su korisne prije svega **postojećim i potencijalnim investitorima, povjeriocima i zajmodavcima pri donošenju investicionih i kreditnih odluka o davanju sredstva kompanijama**.³⁵ Kako investitore i povjerioce interesuju informacije koje su im više potrebne za donošenje investicionih i kreditnih odluka, a manje zbog uvida u kvalitet upravljanja imovinom kompanije, **velika važnost** se daje informacijama koje pružaju **osnovu za predviđanje visine i vremena povrata na učešće** u kapitalu, investicije, kredita ili drugih dužničkih instrumenata

U funkciji zadovoljavanja informacionih potreba korisnika formulišu se kvalitativne karakteristike tj. atributi koji čine informaciju korisnom za donosioce odluka.³⁶ Pa tako, u funkciji zadovoljavanja informacionih potreba **primarnih korisnika**, relevantnost i vjerodostojna prezentacija predstavljene su kao primarne karakteristike, a njihova korisnost se povećava ako su iste ujedno uporedive, provjerljive, blagovremene i razumljive. (slika 2.1.) Proverljivost je **nova kvalitativna karakteristika** finansijskih informacija (ne egzistira u Okviru iz 1989).

Slika 3-2: Konceptualni okvir za formulisanje standarda (2010)

³⁵ Škarić-Jovanović, K. (2011a): Konceptualni okvir MSFI - revizija ciljeva finansijskog izvještavanja i kvalitativnih karakteristika finansijskih izvještaja, *Finrar*, Banja Luka, 11(2), str.7

³⁶ Vidi: IASB (2010a): *op.cit.*, paragraf BC3.6

U cilju daljih poboljšavanja i dopune Konceptualnog okvira (2010), IASB započinje 2015. godine projekat revidiranja istog. U martu 2018. godine objavljen je revidirani Konceptualni okvir sa primjenom od 2020. god ili kasnije.. Struktura Novog (revidiranog) Okvira obuhvata sljedeća poglavlja:

- 1) Ciljevi finansijskog izveštavanja
- 2) Kvalitativne karakteristike korisnih finansijskih informacija
- 3) Finansijski izveštaji i izveštajni entitet (završeno 2018)**
- 4) Elementi finansijskih izveštaja
- 5) Priznavanje i **ukidanje priznavanja(završen 2018)**
- 6) Mjerenje (vrednovanje)
- 7) Prezentacija i obelodanjivanje (završeno 2018)**
- 8) Koncepti kapitala i održavanja kapitala

Novi IASB Konceptualni okvir (2018) sadrži nove koncepte, izmjenjene definicije elemenata finansijskih izveštaja i kriterijume za njihovo priznavanje, odnosno donosi:

- novine na polju vrednovanja, priznavanja i prestanka priznavanja, kao i definisani koncepti za prezentaciju i obelodanjivanje prihoda i rashoda u ostali ukupni ostali rezultat za period;
- izmijene kriterijuma za priznavanje, kao i definicije sredstava i obaveza

- ponovno uvažavanje koncepta opreznosti u cilju vjerodostojne prezentacije računovodstvenih informacija i ocjenu kvaliteta upravljanja menadžera resursima kompanija kao jednog od dva osnovna cilja finansijskog izvještavanja

(1) Novine:

- **Vrednovanje:** detaljnije smjernice za primjenu koncepta vrednovanja, uključujući faktore koji treba da budu razmatrani prilikom izbora osnove vrednovanja. IASB ponovo uvodi potrebu, u nekim slučajevima, uspostavljanja ravnoteže između relevantnosti i vjerodostojnosti prezentacije, kako bi pružio korisne informacije korisnicima finansijskih izvještaja. Na primer, procijenjene informacije koje podrazumijevaju veoma visok stepen nesigurnosti mogu biti korisnije ako se zamijene informacijama čija procjena uključuje manje neizvesnosti, ili čak odsustvo procjene, sve dok se daju objašnjenja. IASB više ne uključuje pouzdano mjerenje u svojim kriterijima za priznavanje imovine i obaveza;³⁷
- **Prezentacija i objelodanjivanje:** definisani koncepti u pogledu priznavanja prihoda i rashoda u ostali ukupni ostali rezultat za period;
- **Prestanak priznavanja** (engl. Derecognition): definisane smjernice za prestanak priznavanja imovina i obaveze u finansijskim izvještajima. SREDSTVA, kada preduzeće izgubi kontrolu nad sredstvom ili dijelom sredstva, a OBAVEZE, kada preduzeće nema više sadašnju obavezu za sve ili dio priznatih obaveza u bilansu stanja.

(2) Izmijene:

- u revidirani IASB konceptualni okvir razdvaja definiciju imovine i obaveza od kriterijuma za priznavanje i usvaja koncept ekonomskog resura u definisanju sredstava i obaveza
- IASB više ne uključuje „pouzdana mjerenje vrijednosti” u njene kriterijume priznavanja sredstva i obaveza. Prethodni kriterijum (IASB, 2010) je bio da entitet treba da prepozna stavku koja je ispunila definicija elementa ako je vjerovatno da će ekonomska korist priticati u entitet i ako ta stavka ima trošak ili vrijednost koja se može pouzdano utvrditi (tzv. koncept vjerovatnoće). Revidirani kriterijumi (IASB, 2018) za priznavanje izričito se odnose na kvalitativne karakteristike korisnih *informacija*. Odnosno, priznavanje je prikladno ako rezultira **i relevantnim informacijama** o imovini, obavezama, kapitalu, приходima i rashodima **i vjerodostojnom predstavljanju** tih stavki.
- *Usvojen je mješoviti model vrednovanja* (istorijski trošak i tekuća vrijednost)

³⁷<https://www.ifrs.org/-/media/project/conceptual-framework/fact-sheet-project-summary-and-feedback-statement/conceptual-framework-project-summary.pdf>

Ekonomski resurs je **pravo** koje ima potencijal da proizvede ekonomske koristi. Potrebno je samo da ekonomski resurs već postoji i da postoji barem jedna okolnost u kojoj bi se proizvela ekonomske koristi.

Sredstva se definišu kao sadašnji ekonomski resursi kontrolisani od strane preduzeća kao rezultat prošlih događaja.

Obaveze su sadašnja obaveza preduzeća da prenese ekonomske resurse kao rezultat prošlih događaja. Obaveza je dužnost ili odgovornost koju preduzeće praktično ne može izbijeći.

(3) **Ponovno se uvode: koncept opreznosti kao dopuna principu neutralosti u cilju vjerodostojne prezentacije** uz objašnjenje kvalitativnih karakteristika korisnih finansijskih informacija i obezbjeđivanje finansijskih informacija za potrebu ocjene upravljanja resursima od strane menadžmenta, kao jedan od osnovnih ciljeva finansijskih izvještaja,

3.1. Kvalitativne karakteristike računovodstvenih informacija

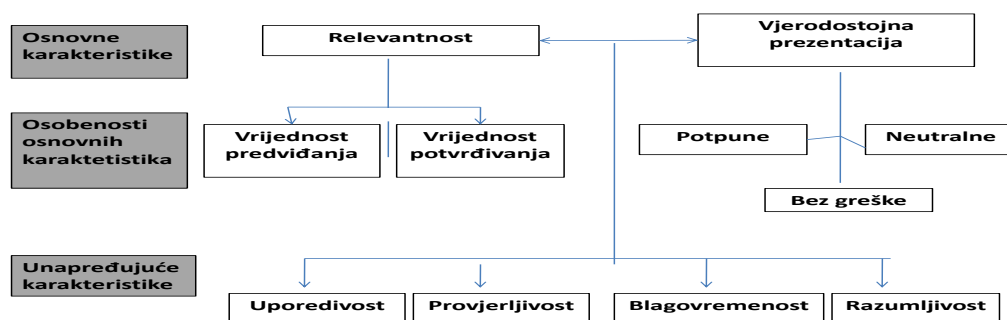
Računovodstvene informacije se definišu kao informacije korisne za poslovno odlučivanje, brojčanog (kvantitativnog) karaktera.³⁸ Da bi informacije date u finansijskim izvještajima bile cijelishode za korisnika, u smislu njihove upotrebljivosti za potrebe ekonomskog rasuđivanja pri donošenju odluka, potrebno je da posjeduju kvalitativne karakteristika koje su definisane u IASB konceptualnom okviru.

Uzimajući u razmatranje posljednje izmjene napravljene u cilju revizije IASB konceptualnog okvira iz 1989. godine, usvojena je nova podjela kvalitativnih karakteristika – osnovne (primarne) i unapređujuće kvalitativne karakteristike (slika 3-4). Novousvojeni stav IASB je da su osnovne (primarne) kvalitativne karakteristike relevantnost i vjerodostojna prezentacija, dok uporedivost, razumljivost, provjerljivost i blagovremenost predstavljaju kvalitativne karakteristike koje doprinose korisnosti računovodstvenih informacija. **Prema tumačenju IASB, računovodstvena informacija ne može se tretirati kao korisna informacija za donošenje odluka ukoliko informacija ne posjeduje dvije osnovne kvalitativne**

³⁸ Ekonomski rječnik (2010): *op.cit.*, str. 764

karakteristike; informacija koja je relevantna i vjerodostojno prezentovana može biti korisna, čak i ako ne posjeduje nijednu od unapređujućih karakteristika.³⁹

Slika 3-4: Osnovne i unapređujuće karakteristike računovodstvenih informacija

3.1.1. Relevantnost

Relevantnost predstavlja primarnu karakteristiku koja se odnosi na sposobnost informacija da posjeduju vrijednosti **predviđanja**, vrijednost **potvrđivanja** ili **oboje**, i na taj način utiču na donošenje ekonomskih odluka od strane investitora, povjerilaca ili drugih kreditora. Načelno, relevantnim informacijama se smatraju one informacije na kojima korisnici zasnivaju svoje odluke.

Vrijednost predviđanja se uvijek vezuje za informacije o sposobnosti kompanije da **generira buduće novčane tokove**, što upućuje da obim informacija o strategiji poslovanja, prognozama, projekcijama i rizicima daju značajne inpute sadašnjim i potencijalnim investitorima i povjericima za donošenje ekonomskih odluka (npr. podaci o odlivu novčanih sredstava za kupovinu imovine da bi se održala postojeći kapaciteti ili za proširenje kapaciteta; podaci o nematerijalnoj imovini, podaci o strukturi zaduženosti, informacije o održanju uloženog kapitala i nastavku poslovanja, itd.). Takve informacije opisuju očekivanja menadžmenta u pogledu **rasta i razvoja** kompanije u budućnosti.

Vrijednost potvrđivanja, takođe, doprinosi relevantnosti informacija. Informacija ima vrijednost potvrđivanja "ako potvrđuje ili mijenja prošla (ili sadašnja) očekivanja zasnovana na

³⁹ Kvalitativne karakteristike, uporedivost i razumljivost, koje su prema Konceptualnom okviru iz 1989. g. imale obilježje osnovnih kvalitativnih karakteristika su u Konceptualnom okviru iz 2010. g. postale su unapređujuće karakteristike. Takođe, blagovremenost u revidiranom okviru dobija karakter unapređujuće karakteristike za razliku od statusa u prethodnom, gdje je tretirana kao ograničenje relevantnih i pouzdanih informacija, vidi: IASB(2010a): op.cit, paragraf BC3.10

prethodnim procjenama".⁴⁰ Na primjer, informacije o ukupnim prihodima datog perioda mogu da predstavljaju osnovu za predviđanje budućih prihoda, kao i za potvrđivanje prethodnih projekcija prihoda. Izostanak očekivanih rezultata primjenom izabrane strategije može ukazati i na određeni nivo smanjenja performansi kompanije, kao i rani signal o mogućem povodu za precijenjivanjem performansi od strane menadžmenta.

Osnov za identifikovanje relevantnih informacija jeste materijalnost/značajnost informacije, koja je stvar prosuđivanja menadžmenta u zavisnosti od prirode i veličine bilansne stavke, značaja te stavke u odnosu na druge bilansne stavke, kao i karakteristika privredne grane i ekonomskog okruženje u kojoj privredni subjekt posluje. Usvajanjem IASB konceptualnog okvira (2010) materijalnost se više ne tretira kao ograničavajuće obilježje informacija sadržanih u finansijskim izvještajima već predstavlja jedan aspekt relevantnosti koji se određuje od strane menadžmenta kompanije.⁴¹

U našoj dosadašnjoj računovodstvenoj praksi, ocjena važnosti informacija koje se prikazuju u bilansima prepuštena je sastavljačima zvaničnih (propisanih) bilansnih šema, *dok je računovođama ostavljena mogućnost da kroz napomene i/ili druge izvještaje o poslovanju obezbijede relevantne dodatne informacije u funkciji potvrđivanja postojećih i predviđanja budućih događaja*. Sve one informacije, koje se, po sudu računovođa ili menadžmenta, smatraju beznačajnim neće biti objelodanjene investitorima, kreditorima i ostalim korisnicima finansijskih izvještaja. Korišćenje određenog stepena prosuđivanja o relevantnosti računovodstvene informacije prilikom objelodanjivanja finansijskih i nefinansijskih informacija u finansijskim izvještajima jasno upućuje da i obim i kvalitet objelodanjivanja u značajnoj mjeri utiče na relevantnost informacije.⁴² Neke od ključnih informacija koje treba da budu objelodanjene su:

- informacije o segmentima poslovanja;
- informacije o povezanim transakcijama;
- informacije o transakcijama ili podešavanja koja mjenjanju dobitak u gubitak, i obrnuto;
- informacije o transakcijama ili podešavanjima koja mjenjaju neto tekuću imovinu u neto tekuće obaveze, i obrnuto;
- informacije o transakcija ili podešavanja koje utiču na sposobnost preduzeća da zadovolji očekivanja većine analitičara;
- informacije o transakcijam ili podešavanjima koje "maskiraju" promjene u ostvarivanju dobitka ili drugim trendovima;

⁴⁰ IASB (2010b): *op.cit.*, str.36

⁴¹ Vidi: Škarić Jovanović, K. (2011a): *op.cit.*, str. 6

⁴² Često, ključna argumentacija menadžmenta u slučajevima velikih finansijskih skandala je bila da informacije o spornim bilansnim stavkama nijesu bile relevantne, pa je to razlog njihovog neobjavlivanja. (npr. Enron i Global Crossing u SAD), Vidi: Kieso, E. D., Waygandt J. J., Warfield D, T. :*op.cit.*, str. 59

- informacije o transakcijama koje utiču na usklađenost preduzeća sa klauzulama potpisanih ugovora;
- neusklađenost za zakonima ili promjenama u zakonima ili regulative;
- informacije o transakcijama koje imaju uticaj na povećanje menadžerskih bonusa;
- informacije o sudskim sporovima i pogoršanje odnosa sa ključnim kupcima, dobavljačima i drugo.

U procesu vrednovanja, kao najčešći korišćeni pokazatelj za ocjenu relevantnosti računovodstvenih vrijednosti jeste korišćenje **fer vrijednosti**, kao osnova za mjerenje i dokumentovanje istih. Kada govorimo o primjeni fer vrijednosti treba praviti razliku između fer vrijednosti koja se formi na aktivnim tržištima i procijenjenim fer vrijednostima zasnovanim na različitim modelima procjene. Usvojeno je mišljenje da kada postoji aktivno tržište i poznata tržišna cijena, primjena modela fer vrijednost nudi više informacija nego model istorijskog troška. U slučajevima kada ne postoji aktivno tržište ili postoji nelikvidnost tržišta, primjena modela fer vrijednosti dovodi u pitanje značaj računovodstvenih informacija i uporedivost finansijskih izvještaja, zbog mogućeg uticaja subjektivnih faktora na procjenu fer vrijednosti. U tim slučajevima, fer vrijednost se izračunava na osnovu raznih modela cijena i nesavršenih procjena parametara tih modela koje biraju menadžeri, što povećava mogućnosti za manipulacijom od strane menadžmenta u pogledu njihovog izbora.⁴³ Upotreba nepouzdanih modela vrednovanja u zemljama sa nerazvijenim tržištima predstavlja ključni faktor koji utiče na relevantnosti i uporedivost finansijskih izvještaja kompanija. Iz tog razloga najčešće kritike upućene modelu fer vrijednosti jeste da njena primjena uključuje mnogo više subjektivnosti od vrednovanja po istorijskom trošku.

3.1.2. Vjerodostojno prikazivanje

Vjerodostojno prikazivanje⁴⁴ predstavlja primarnu karakteristiku koju posjeduju informacije koje su potpune, neutralne i bez greške. Jednostavnije rečeno, "transakcije, imovinu i

⁴³ Brojne metode za pouzdanu procjenu fer vrijednosti imovine, koja nema aktivno tržište, su postale opšte prihvatljive. Ove metode uključuju metod sadašnje vrijednosti (diskontovani novčani tok) i varijacije metoda vrednovanja koje su usvojene iz originalnog Black- Scholes modela (1973).

⁴⁴ Vjerodostojno prikazivanje je termin koji se usvaja u novom IASB Konceptualnom okviru iz 2010.godine kao, uslovno rečeno, zamjena prethodnog termina "pouzdanost". Autor Ball smatra da ova zamjena pojmova proizilazi iz neuspjeha da se napravi razlika između pouzdanosti koja je inherentna u računovodstvu za određenu vrstu transakcije (u kom obimu prikazani podaci su predmet neizbježne greške u procjeni) od pouzdanosti koja proizilazi iz sposobnosti menadžera da manipulišu podacima (u kom obimu su prikazani podaci predmet manipulacije menadžmenta za sopstvene potrebe). Vidi: Ball, R. (2006): *op.cit.*, str.10-15

obaveze treba prikazati na takav način da koliko je moguće vjerno odražavaju ekonomsku stvarnost".⁴⁵

Potpunost informacija podrazumijeva da u finansijskim izvještajima budu prikazane sve relevantne informacije **čiji troškovi ne prelaze koristi te informacije**. Drugim rječina, potpunost podrazumijeva da sve računovodstvene kategorije budu prikazane u cjelini; da se ne vrši "prebijanje" bilansnih pozicija; da se ne prikazuju fiktivne pozicije. Takođe u napomenama treba da postoje objašnjenja: o primijenjenim računovodstvenim principima, korišćenim pretpostavkama i procjenama (npr. u slučaju ekonomskih događaja kod kojih između ekonomske sadržine i pravne forme ne postoji saglasnost), kao i informacije o korporativnom upravljanju kojim se obezbjeđuje viši nivo integriteta u kredibilitet objavljenih informacija i formulišu očekivanja akcionara i investitora u vezi sa budućim performansama.

Bilansnim pozicijama treba da budu dodijeljene vrijednosti saglasno računovodstvenim načelima i zakonskim propisima, koji ne dozvoljavaju pojavu ni latentnih rezervi ni skrivenih gubitaka, u cilju prikazivanja boljeg ili lošijeg položaja.⁴⁶ Oslobođanje od pristrasnosti koja bi navela na očekivani ishod vodi ka neutralnosti informacija. Zbog toga, neutralnost se sagledava kroz obim informacija o pozitivnim i negativnim događajima koji imaju podjednak uticaj na rezultat poslovanja, a iskazani su u bilansima.⁴⁷ Naglašenost neutralnosti, kao bitnog elementa vjerodostojne prezentacije, ne eliminiše upotrebu načela opreznosti⁴⁸, jer princip opreznosti je utkan u osnove brojnih računovodstvenih standarda: ⁴⁹

- MRS 2- pozicije zaliha se iskazuju po nižoj vrijednosti između NV i NPV;
- MRS 11- ugovor o dugoročnoj izgradnji- priznavanje prihoda prema metodi procenta izvršenja radova, dok se svaka neizvjesnost neplativosti prihoda priznaje kao potencijalni gubitak
- MRS 16- predviđa mogućnost revalorizacije nekretnina, postrojenja i opreme po njihovoj fer vrijednosti, iako je takav pristup manje oprezan, nastali dobiti se iskazuju kao dio revalorizacione rezerve a ne u račun uspjeha, što odrazava ovaj princip;
- MRS 18 – prihod se prizna kada su dobra isporučena i rizici prenijetina kupaca. Priznavanje prihoda je ograničena stepenom opreznosti koji zavisi od realizacije događaja:

⁴⁵ Alexander, D. i Nobes, Ch. (2010): *Finansijsko računovodstvo-međunarodni uvod*, četvrto izdanje, Mate, Zagreb, str.41

⁴⁶ Kreiranje latentnih rezervi predstavlja besplatan izvor finansiranja, ali, takođe, menadžmentu daje mogućnosti za prikrivanje neuspjelih poduhvata i gubitaka daleko od očiju javnosti, čime se umanjuje transparentnost finansijskih izvještaja.

⁴⁷ IASB (2010b), *op.cit.* str. 20; International Federation of Accountants-IFAC (2009): *International Good Practice Guidance: Evaluating and Improving Governance in Organizations*, Professional Accountants in Business Committee of IFAC, New York, str.19

⁴⁸ Oprezno odmjeravanje imovine po principu nize vrijednosti a obaveza po principu više vrijednosti; oprežno odmjeravanje rezultata po principu priznavanje samo realizovanih dobitaka i realizovanih, ali i nerealizovanih gubitaka.

⁴⁹ Savić, B.(2014): Računovodstveni konzervativizam: prepreka ili podsticaj visokokvalitetnom finansijskom izvještavanju, u Zborniku radova: *Računovodstvo i menadžment privatnog i javnog sektora*, Savez računovođa i revizora Srbije, Zlatibor, str.39

- MRS 36- zahtijeva da stalna sredstva, i ukoliko postoji goodwill, treba bar jednom godišnje, najčešće na datum bilansa, da budu predmet ispitivanja postojanja indikatora za umanjenjem vrijednosti;
- MRS 37-predviđa da se potencijalna imovina ne priznaje iako je realizacija vjerovatna ali nije sasvim izvjesna. Tek kada je sasvim izvjesno da je priliv siguran priznaje se imovina i povezuje sa prihodom, do tada preduzeće samo objelodanjuje postojanje potencijalne imovine. U slučaju postojanja štetnih ugovora standard zahtjeva formiranje rezervisanja za neizbježne troškove izvršenja obaveza po osnovu ugovora koji premašuju očekivanu korist;
- MRS 39- ne dozvoljava se priznavanje dobitak nastalih usljed revrednovanja derivate i drugih finansijskih instrumenata.

Primjena ovih standarda, koji uvažavaju načelo opreznosti, u relativnom smislu, ne može se smatrati neistinitim, osim u slučaju ako je njegova primjena urađena iz špekulativnih razloga (npr. namjernog podcijenjivanja imovine i precijenjivanje obaveza dovodi do podcijenjivanja imovine, kao i priznavanje nerealizovanih gubitaka, što je u suprotnosti sa neutralnošću finansijskih izvještaja). Naime, neizvjesnosti koje prate mnoge poslovne događaje nameće potrebu za opreznim procijenjivanje koje treba da bude usmjereno na iskazivanje **realne neto imovine i disponibilnog rezultata, a ne potcijenjivanju ili pretcijenjivanju imovine i rezultata**.⁵⁰ U korist poštovanja načela opreznosti je i zahtjev nove Direktive Evropskog parlamenta i Savjeta 2013/34/EU, što potvrđuje njegovu ulogu u obezbjeđivanju istinitih i objektivnih finansijskih izvještaja.

3.1.3. Unapređujuće kvalitativne karakteristike

Unapređujuće karakteristike koje poboljšavaju korisnost računovodstvenih informacija prezentovanih u finansijskim izvještajima su: razumljivost uporedivost, provjerljivost i blagovremenost.

Razumljiva informacija je ona informacija koja je „sposobna“ da prenese namjeravano značenje. Informacije "ne mogu biti relevantne ako se ne mogu razumijeti".⁵¹ Razumljivost izvještaja zavisi kako od onih koji sastavljaju izvještaje tako i od korisnika koji bi trebalo da imaju osnovna znanja za tumačenje i upotrebu informacija. Odgovornost za razumljivost finansijskih izvještaja snosi sastavljač finansijskih izvještaja kroz aktivnosti izbora odgovarajuće forme,

⁵⁰ Tako npr. uvođenje koncepta fer vrijednosti predstavljao jedan od načina da se redukuje pristrasnost u finansijskom izvještavanju

⁵¹ Alexander, D., Nobes, Ch. (2010): *op.cit.*, str.41

adekvatnog raščlanjavanja računovodstvenih kategorija, adekvatnim obilježavanjem raščlanjenih djelova imovine, upotrebu bruto principa i objelodanjivanja računovodstvenih politika. Razumljivost informacija podrazumijeva i jasno razgraničavanje značajnih informacija od beznačajnih, što u nekim određenim slučajevima može biti vrlo subjektivna ocjena sastavljača. Shodno tome, ocjena razumljivosti računovodstvenih informacija može da se temelji na načinu prikazivanja informacija u finansijskim izvještajima, jasnoći stručnih izraza u napomenama uz finansijske izvještaje i upotrebi grafikona ili tabela u cilju jasnijeg prezentovanja informacija.⁵²

Uporediva informacija je ona informacija koja omogućava korisnicima identifikovanje sličnosti i razlika između dva seta efekata ekonomskih promjena. Trend razvoja (profitabilnost i likvidnost) se može utvrditi jedino poređenjem finansijskog položaja i prinostnog položaja u nizu sukcesivnih perioda na nivou kompanije i na nivou grane.⁵³ Ukoliko se informacije ne mogu koristiti u svrhu procjene razvojnih trendova i ocjenu konkurentne pozicije u okviru grane, regiona, pa i šire, u svrhu predviđanja, računovodstvene informacije vjerovatno neće biti relevantne.⁵⁴ Uporedivost se razmatra sa dva aspekta formalnog i materijalnog, a u kontekstu poštovanje dva načela urednog bilansiranja: načelo bilansnog identiteta, načelo konzistentnosti (kontinuiteta).

Načelo bilansnog identiteta podrazumijeva postojanja jednakosti početnog bilansa jednog obračunskog perioda sa zaključnim bilansom prethodnog obračunskog perioda. *Osnovni ciljevi načela bilansnog identiteta su obezbjeđivanje poštovanja načela potpunosti (promena sadržine i vrijednosti pojedinih bilansnih pozicija ili ispuštanje bilo kog imovinskog predmeta ili obaveze narušili bi interese investitora i poverilaca) i onemogućavanja manipulacije pri obračunu periodičnog rezultata (promena stanja na početku godine vodi promeni rezultata na kraju godine).* Ipak, postoje dva slučaja u kojima je dopušteno odstupanje od načela bilansnog identiteta, novčana reforma i zahtjev revizora za ispravkama godišnjeg obračuna (ispravka uočenih grešaka se vrši u početnom a ne u krajnjem bilansu).

Načelo kontinuiteta podrazumijeva postojanje uporedivosti zaključnih bilansa u nizu obračunskih perioda (načelo kontinuiteta). Prema načelu kontinuiteta uporedivost se obezbjeđuje konzistentnim prezentovanjem i procijenjivanje bilansnih pozicija prilikom sastavljanja finansijskih izvještaja (bez opravdanih razloga ne smije se vršiti promjena načina na koji **prezentujemo i procjenjujemo bilansne pozicije** prilikom sastavljanja finansijskih izvještaja.)

⁵² International Federation of Accountants-IFAC (2009): *op.cit.*, str.19

⁵³ Dinamička teorija bilansa (Schmalenbach) smatra da je osnovni cilj bilansa utvrđivanje što tačnijeg periodičnog rezultata – uporedivog periodičnog rezultata; utvrđivanje rezultata koji je vremenski uporediv – kako bi se putem poređenja prinostnog i finansijskog položaja u vremenu ocenio razvoj preduzeća.

⁵⁴ Alexander, D., Nobes, Ch. (2010): *op.cit.*, str.40

Formalna uporedivost podrazumijeva raščlanjavanju bilansnih stavki na način da dijelovi kategorija nastali raščlanjavanjem budu homogeni i da se pretjeranim raščlanjavanjem ne ugrozi jasnost. Na primjer, u bilansu stanja stavka zalihe, potraživanja – bez raščlanjavanja, dok u napomenama se zalihe raščlanjavaju po vrstama: materijal, rezervni dijelovi, ambalaža, a potraživanja po roku naplate. Do kog obima će se neka pozicija bilansa stanja raščlani u detalje zavisi i od zahtjeva ustanovljenih ne samo MRS 1 već i drugim računovodstvenim standardima, kao i od veličine, prirode i funkcije svake analitičke stavke. Postojanje formalnog kontinuiteta podrazumijeva konzistentnu prezentaciju kako bi se omogućilo dobijanje informacije o razvoju date kompanije. Konzistentna prezentacija podrazumijeva postojanje konzistentnosti u formi bilansnih šema⁵⁵, odnosno:

- Jednakost raščlanjavanja (i obeležavanja)
- Ne mijenjanje sadržine bilansnih pozicija
- Ne mijenjanje načina otpisivanja
- Ne mijenjanje dana bilansa

Materijalna uporedivost uključuje konzistentnost u korišćenju računovodstvenih politika i procedura u nizu obračunskih perioda u okviru jedne, ali i u poređenju sa drugim kompanijama. Nove informacije, pravila ili regulative u najvećem broju slučajeva prouzrokuju promjene u računovodstvenim procjenama, metodama, a time i u računovodstvenim politikama. Sa aspekta konzistentnosti bitno je da kompanija objasni kako su promjene procjena, korišćenih metoda ili računovodstvenih politika uticale na prethodne rezultate.⁵⁶ Potrebno je da se izvrše odgovarajuća prilagođavanja u okviru bilansnih pozicija koje će ilustrovati uticaj promjena na prethodne rezultate (npr. neraspoređena dobit prethodne godine, itd.). Zbog toga, kao jedan od kriterijuma za ocjenu uporedivosti računovodstvenih informacija svakako treba da se temelji na obimu informacija o korišćenim računovodstvenim politikama, njihovim izmjenama i načinu prikazivanja uticaj promjena računovodstvenih politika na imovinu i rezultat kompanije. Takođe, dosljedna i široka primjena međunarodnih računovodstvenih standarda, uz korišćenje indeksa i koeficijenata, idu u prilog dostizanju opšte uporedivosti rezultata iz različitih perioda i u okviru grane.⁵⁷

⁵⁵ Uticajem čestih promjene zakonskih propisa, kontnih okvira, propisanih bilansnih šema, dejstva inflacije 90 tih, ne može se reći da je ovaj zahtjev uvijek bio ispunjen u tranzicionim zemljama, Vidi: Škarić Jovanović, K. (2000): Konceptualni okvir Međunarodnih računovodstvenih standarda-1989-god., u Zborniku radova sa I seminara: *Primjena Međunarodnih računovodstvenih standarda u poslovnoj praksi*, Savez računovođa i revizora Srbije, Zlatibor, str.23

⁵⁶ Vidi: Rentfro, R., Hooks, K. (2004): The Effect of Professional Judgment on Financial Reporting Comparability, *Journal of Accounting and Finance Research*, 1, 87-98

⁵⁷ Jonas, G., Blanchet, J.: *op.cit.*, str. 355-357

Blagovremenost (pravovremenost) podrazumijeva posjedovanje informacija od strane donosilaca odluka prije nego što informacija izgubi upotrebnu vrijednost za donosiocce odluke. Blagovremenost se odnosi na vrijeme koje je potrebno za objelodanjivanje informacija. Finansijski izvještaj koji je revidiran i usvojen od strane skupštine akcionara smatra se valjanom osnovom za donošenje odluka, stoga se blagovremenost može mjeriti protokom vremena od kraja obračunskog perioda do dana javnog objavljivanja revidiranih finansijskih izvještaja.⁵⁸

Provjerljivost informacija treba da obezbijedi kredibilitet i objektivnost, jer zahtijeva da nezavisna i stručna lica dođu do istih ili sličnih zaključaka u pogledu sljedećeg:

- informacija nije pristrasna niti sadrži materijalno značajne greške i
- priznavanja i izabrane metode procjenjivanja su primijenjene bez materijalne greške i pristrasnosti.⁵⁹

Provjerljivost je važan atribut vjerodostojne prezentacije, što upućuje na činjenicu da kvalitet izvršene revizije finansijskih izvještaja u velikoj mjeri uslovljava i vjerodostojnu prezentaciju informacija u finansijskim izvještajima. „Uslov proverljivosti“ (mogućnost naknadne kontrole) je zadovoljen bilo da je riječ o:

- **direktnoj proverljivosti** (npr. kroz opservaciju cijena hartija od vrednosti na aktivnom tržištu), ili

- **indirektnoj proverljivosti** (npr. proveravanjem iznosa dobijenih upotrebom modela kod utvrđivanja fer vrijednosti sredstva. Fer vrijednost izračunata pomoću modela - iako značajno zavisi od prosuđivanja, može zadovoljiti uslov proverljivosti).

Obezbjeđivanje korisnih informacija, takođe, podrazumijeva **analizu troškova pribavljanja u odnosu na koristi korišćenja informacija**, u okviru koje se procjenjuje da li su troškovi pribavljanja informacija (resursi utrošeni u prikupljanju, obradi, provjeri zaštiti i isporuci informacija korisnicima) opravdani koristima izvještavanja te informacije (pouzdana osnova za predviđanja, smanjenje neizvjesnosti u donošenju odluka itd.).⁶⁰ Na taj način, troškovi nabavke informacija predstavljaju, statističkim rječnikom rečeno "prag značajnosti", odnosno uslovni kriterijum za odluku da li informacije trebaju ili ne trebaju da budu prezentovane u finansijskim izvještajima.

⁵⁸ U Crnoj Gori, propisani su rokovi za dostavljanje finansijskih izvještaja (do 31.03.) i mišljenja revizora (do 30.06).

⁵⁹ Škarić -Jovanović K. (2011a): *op.cit.*, str.6

⁶⁰ Poteškoće u cost-benefit analizi (pojedini troškovi, a posebno koristi ne mogu se uvijek evidentirati niti pouzdano izmjeriti), kao i razmatranje brojnosti faktora koji se moraju uzeti u razmatranje materijalnosti informacije

4. Finansijski izvještaji kao nosioci računovodstvenih informacija

Aktuelni model korporativnog izvještavanja se, po svojoj prirodi, umnogome fokusira na retroaktivno ocjenjivanje kratkoročnih finansijskih dostignuća, što ne obezbijedi sve informacije koje su neophodne da bi se evaluirao kvalitet ili održivost korporativnih performansi, da se napravi razlika između dobrog i lošeg menadžmenta. U cilju poboljšanja transparentnosti poslovanja danas se insistira na troslojnom nivou izvještavanja:

1. nivo : Finansijski izvještaji opšte namjene

U svrhu javnog informisanja i zadovoljavanja različitih informacionih zahtjeva brojnih korisnika finansijskih izvještaja, efekti poslovnih transakcija i događaja prezentiraju se u osnovnim finansijskim izvještajima i napomenama uz njih, tj. u:

- **izvještaju o finansijskoj poziciji na kraju perioda** (bilans stanja); izvještaj koji treba da pruža informacije o ekonomskim resursima koje kontroliše kompanija i sa kojima raspolaze za buduće poslovanje, finansijsku strukturu, likvidnost i solventnost, kao i sposobnost da se prilagodi promjenama sredine u kojoj posluje. Shodno navedenom, osnovni elementi ovog izvještaja su sredstva, kapital i obaveze;
- **izvještaju o ukupnom rezultatu za period**; izvještaj koji treba da pruži informacije o performansama kompanije, naročito o profitabilnosti poslovanja, kako bi se omogućile informacije za procjenu budućih promjena ekonomskih resursa koje će taj privredni subjekt kontrolisati u budućnosti i za predviđanje sposobnosti da stvara tokove gotovine iz svoje postojeće baze resursa. Shodno navedenom, osnovni elementi su prihodi i rashodi;⁶¹
- **izvještaju o promjenama na kapitalu za period**; izvještaj koji pruža analitički pregled promjena tokom perioda koje su nastale na svim djelovima sopstvenog kapitala. Nastale promjene je moguće podijeliti u tri osnovne skupine: (1) kapitalne transakcije sa vlasnicima; (2) povećanje ili smanjenje kapitala kao rezultat uspješnosti poslovanja; (3) korekcija kapitala za nerealizovane i nepriznate gubitke i dobitke;
- **izvještaju o tokovima gotovine za period**; izvještaj koji pruža informacije o prilivima i odlivima, tj. promjenama u gotovini iz poslovnih, finansijskih i investicionih aktivnosti u istom periodu za koji je sastavljen i izvještaj o ukupnom rezultatu. Time se dobijaju informacije o izvorima priliva, potrebi za kapitalnim ulaganjima, učešću eksternih izvora

⁶¹ Izvještaj o ukupnom rezultatu, nakon izmjena MRS 1 Prezentacija finansijskih izvještaja iz 2009. godine, obuhvata i izvještaj o nerealizovanim dobitcima i gubicima koji se direktno priznaju u kapital.

finansiranja, politici dividendi i finansijskoj politici menadžmenta, uzrocima odliva gotovine itd. Takođe, Izvještaj o novčanim tokovima treba da pomogne investitorima i kreditorima da procjene:

- sposobnost generisanja budući pozitivnih tokova gotovine
- sposobnost da se izmiruju obaveze i isplaćuju dividende;
- razlog za odstupanje između iznosa dobiti i tokova gotovine iz poslovnih aktivnosti;
- gotovinske i negotovinske aspekte investicionih i finansijskih transakcija.

- **napomene**, koje čine kratak pregled značajnih računovodstvenih politika i drugih objašnjenja o rizicima i nesigurnostima kojima je izloženo privredno društvo, kao i o svim resursima i obavezama koje nijesu priznate u bilansu stanja i ostalo;

Navedeni set finansijskih izvještaja uključuje različite ali međusobno tijesno povezane informacije o preduzeću. Nijedan navedeni izvještaj ne služi samo za jednu namjenu ili ne daje sve informacije potrebne za određene potrebe korisnika već odražavaju različite aspekte istih transakcija ili događaja, Shodno tome, treba ih posmatrati kao djelove cjeline, sa podjednakom važnošću prilikom donošenja brojnih ekonomskih odluka i sagledavanja rezultata rukovodstva (menadžera) u pogledu upravljanja resursima, koja su mu povjereni od strane njihovih vlasnika.⁶²

Pripremanje i dostavljanje finansijskih iskaza (Zakon o računovodstvu-2016)

Član 10

Pravno lice dužno je da pripremi godišnje finansijske iskaze i konsolidovane iskaze sa stanjem na dan 31. decembra poslovne godine, odnosno na dan registracije statusnih promjena (spajanje, pripajanje, podjela) i na dan donošenja odluke o dobrovoljnoj likvidaciji pravnog lica.

Pravno lice dužno je da dostavlja finansijske izvještaje i izvještaj menadžmenta u pisanom i elektronskom obliku organu uprave nadležnom za poslove utvrđivanja i naplate poreza (u daljem tekstu: Poreska uprava) najkasnije do 31. marta tekuće, za prethodnu godinu.

Pravno lice dužno je da konsolidovane finansijske izvještaje i konsolidovani izvještaj menadžmenta u pisanom i elektronskom obliku dostavi Poreskoj upravi najkasnije do 30. septembra tekuće, za prethodnu godinu.

Uz iskaze iz stava 1 ovog člana, dostavlja se i statistički aneks.

Poreska uprava je dužna da finansijske izvještaje i izvještaje menadžmenta pravnih lica iz st. 2 i 3 ovog člana objavljuje na svojoj internet stranici.

Mikro i mala pravna lica dužna su da Poreskoj upravi dostave bilans stanja, bilans uspjeha i statistički aneks.

⁶² Evropska savjetodavna grupa za finansijsko izvještavanje (The European Financial Reporting Advisory Group - EFRAG), Odbor za računovodstvene standarde (The Accounting Standards Board -ASB) i brojni drugi donosioci standarda u Evropi su objavili dokument u kojem su opisali razloge za uključivanje ocjene upravljanja ili odgovornosti direktora prema akcionarima kao poseban cilj finansijskog izvještavanja, Vidi: Douppnik, T., Perera, H. (2012): *International Accounting*, 3th edition, McGraw-Hill, str.83

Zahtjevi u pogledu sadržaja i forme finansijskih izvještaja, koji se sastavljaju prema MRS/MSFI, definisane su u MRS 1 - Presentacija finansijskih izvještaja, u kojem se daju opšti i minimalni zahtjevi, kao i uputstva o strukturi finansijskih izvještaja.⁶³ Na taj način sastavljačima finansijskih izvještaja ostavljeno je dovoljno prostora za iskazivanje svih dodatnih informacija za koje smatraju da su od značaja sadašnjim ili potencijalnim korisnicima. Po pravilu, relevantne informacije treba prikazati u dvije grupe informacija: na "glavnom obrascu" finansijskih izvještaja i u okviru napomena.

MRS 1 – propisuje opšte zahtjeve u vezi sa prezentacijom finansijskih izvještaja, smjernice vezane za njegovu strukturu i minimalne zahtjeve u pogledu njihovog sadržaja.

Ovaj standard treba primijentiti na sve finansijske izvještaje opšte namjene, koji se sastavljaju i prezentuju u skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja (MSFI).

Prema paragrafu 13 (MRS1) entitet mogu prezentovati i **finansijski pregled od strane rukovodstva (eng. Management commentary) u kojima se opisuju i objašnjavaju glavna obilježja finansijskog uspjeha i finansijske pozicije entiteta**. Izvještaj menadžmenta je narativni izvještaj koji je povezan sa finansijskim izvještajima opšte namjene, koji su pripremljeni uskladu sa MSFI. Izvještaj menadžmenta treba da obezbijedi korisnicima:

- *najvažnije faktore i uticaje koji određuju finansijski uspjeh, uključujući promjene okruženja u kojem entitet posluje, odgovor entiteta na ove promjene i njihov uticaj, kao i politiku investiranja entiteta radi održavanja i povećavanja uspjeha, kao i politiku raspodjele dividende;*
- *izvori finansiranja entiteta i određivanje koeficijenta obaveze/kapital*
- *resursi entiteta koji nisu priznati u izvještavanju o finansijskoj poziciji u skladu sa MSFI,*
- *osnova za razumijevanje ciljeva menadžmenta i strategiju za ostvarivanje istih.*

⁶³ Vidi: Međunarodni odbor za računovodstvene standarde (2009): *MRS 1- Presentacija finansijskih izvještaja*, prevod Savez računovođa i revizora Srbije, Beograd

Obaveza sastavljanja Izvještaja o menadžmentu

Član 11

Veliko pravno lice, srednje pravno lice i pravno lice koje emituje hartije od vrijednosti i druge finansijske instrumente kojima se trguje na organizovanom tržištu dužno je da sastavlja godišnji izvještaj menadžmenta i konsolidovani izvještaj menadžmenta.....

.....**Izvještaj menadžmenta iz stava 2 ovog člana naročito sadrži:**

- 1) kratak opis poslovnih aktivnosti i organizacione strukture pravnog lica;
- 2) istinit prikaz razvoja, analize finansijskog položaja i rezultata poslovanja pravnog lica, uključujući finansijske i nefinansijske pokazatelje primjerene za određenu vrstu poslovne aktivnosti, kao i informacije o članovima upravnih i nadzornih tijela;
- 3) informacije o ulaganjima u cilju zaštite životne sredine;
- 4) planirani budući razvoj;
- 5) podatke o aktivnostima istraživanja i razvoja, a posebno ulaganjima u obrazovanje zaposlenih;
- 6) informacije o otkupu sopstvenih akcija, odnosno udjela;
- 7) postojanje poslovnih jedinica;
- 8) podatke o finansijskim instrumentima koji se koriste ako su od značaja za procjenu finansijskog položaja i uspješnosti poslovanja i za utvrđivanje aktive, pasive, finansijskog stanja i dobiti ili gubitaka;
- 9) informacije o ciljevima i metodama upravljanja finansijskim rizikom pravnog lica, uključujući politiku izbjegavanja ili smanjenja gubitaka za svaku veću vrstu najavljene transakcije za koju se koristi zaštita od rizika;
- 10) informacije o izloženosti pravnog lica rizicima cijena, kreditnim rizicima, rizicima likvidnosti i rizicima novčanog toka;
- 11) ciljeve i politike u upravljanju finansijskim rizicima, rizicima i neizvjesnostima poslovanja, zajedno sa politikom zaštite svake značajne vrste planirane transakcije za koju se koristi zaštita.

2. nivo izvještavanja: Informacije specifične samo za konkretnu granu-standardi u konkretnoj privrednoj grani (koji služe za mjerenje i objelodanjivanje postignuća, koje će same privredne grane konzistentno primjenjivati i razvijati).

Tabela 1: Mjerila postignuća u konkretnoj privrednoj grani:

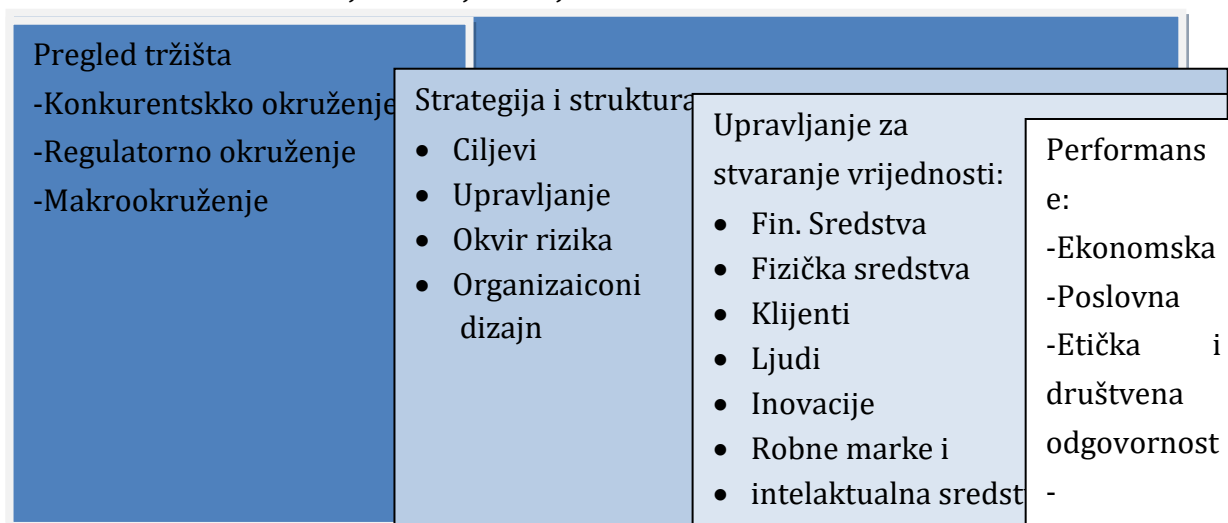
Oglašavanje	Bankarstvo	Naftna industrija	Maloprodaja
Rast tržišta	Rast tržišta	Ponuda, tražnja i cijene naftnih preradevina u regionu	Rast tržišta
Udio na tržištu	Zadržavanje klijenta	Kapitalni izdaci	Udio na tržištu
Ključni klijenti	Osvajanje klijenta	Stopa uspješnosti iscrpljivanja	Kapitalni izdaci
Novi klijenti	Kvalitet sredstava	Iskorišćenost prerade	Promjene portfolija prodavnice
Demografija klijenta	Adekvatnost kapitala	Kapacitet prerade	Očekivani prinosi od novih prodavnica
Poslovanje prema poslovnim segmentima	Sredstva kojim se upravlja	Obim dokazanih i vjerovatnih rezervi	Zadovoljstvo kupaca
	Kreditni gubitak	Troškovi zamjene rezervi	

IZVOR: *Računovodstvo: Međunarodni pristup, Kothari J., Barone E., prevod Knežević Goranka 2012) str. 359*

3. Treći nivo izvještavanja: Informacije specifične za kompaniju uključujući strategiju, planiranje, praksu upravljanja rizikom i mjerenje postignuća jedinstveno za konkretnu kompaniju. Ove informacije treba da sadrže pogled menadžmenta na poslovanje i konkurentno okruženje, kompanijske strategije, jedinstven pokretač kompanijske vrijednosti i obaveze kompanije prema ostalim stakeholderima. Naročita pažnja treba da se obrati na informacija koje su vodeći indikatori budućeg poslovanja: očekivani trendovi na tržištu, eksterne sile koje bi mogle da utiču na preduzeće, pokazivači realizacije ciljeva i relevantni nefinansijski podaci o poslovanja.

Naime, prva grupa informacija koja je neophodna stakeholderima jeste analiza ekonomskog i konkurentskog okruženja preduzeća za kojom slijedi izražavanje strategije i strukture koje su neophodne da se preduzeće nadmeće u tom okruženju. Zatim slijede rizici, resursi i odnosi koji će preduzeću omogućiti da sprovede svoju strategiju i konačno tu su finansijski i nefinansijski ishodi korporativne aktivnosti (performanse) tj, postignuća.

Slika br4-1. Okvir za izvještavanje o vrijednostima

Izvor: *Računovodstvo: Međunarodni pristup, Kothari J., Barone E., prevod Knežević Goranka 2012) str.360*

Na performanse privrednih subjekata jak uticaj imaju neke nefinansijske informacije, kao npr. promjene organizacione strukture, aktivnosti u oblasti istraživanja i razvoja, promjene u menadžment timu, motivacioni mehanizmi, uticaj na životnu sredinu, procjena relevantnih kretanja u budućnosti, karakteristike poslovnog okruženja i mnogi drugi. Stoga nije iznenađujuće da se dobra praksa finansijskog izvještavanja sve više zasniva na objavljivanju dodatnih informacija nefinansijske prirode u funkciji povećanja transparentnosti upotrebe kapitala i minimiziranja neizvjesnosti budućih poslovnih performansi.

Nefinansijski izvještaj

Član 13

Velika pravna lica i matična pravna lica, velike grupe koja u poslovnoj godini, na datum bilansa stanja imaju više od 500 zaposlenih, dužna su da u izvještaju menadžmenta ili kroz poseban nefinansijski izvještaj, uključe informacije potrebne za uvid u razvoj, poslovne rezultate i položaj pravnog lica sa učincima njegovih aktivnosti koje se odnose najmanje na socijalna i kadrovska pitanja, pitanja zaštite životne sredine, poštovanje ljudskih prava, borbu protiv korupcije, koji sadrži naročito:

- 1) kratak opis poslovnog modela pravnog lica;
- 2) opis politika pravnog lica u vezi sa socijalnim i kadrovskim pitanjima, pitanjima zaštite životne sredine, poštovanja ljudskih prava, borbu protiv korupcije, uključujući postupke osnovnih analiza koje se sprovode;
- 3) rezultate preduzetih mjera;
- 4) osnovne rizike povezane sa pitanjima iz tačke 2 ovog stava, koji se odnose na poslovanje pravnog lica, uključujući, kad je potrebno poslovne odnose, proizvode ili usluge koji mogu prouzrokovati negativne učinke u tim oblastima, kao i način upravlja tim rizicima;
- 5) nefinansijske ključne pokazatelje uspješnosti od značaja za određeno poslovanje.

Ako pravno lice ne sprovodi mjere iz stava 1 ovog člana dužno je da u nefinansijskom izvještaju navede primjereno objašnjenje za njihovo nesprovođenje.

Menadžment ima mogućnost da odluči o načinu saopštavanja dodatnih poslovnih i nefinansijskih informacija, zavisno od podsticaja koji treba da budu u domenu kako profesionalne i zakonske računovodstvene regulative, tako i dobre prakse korporativnog upravljanja.

4.1. Osnovne pretpostavke I obilježja finansijskih izvještaja opšte namjene (MRS 1)

Osnovni principi formulisanja sadržaja i forme "glavnog obrasca" finansijskih izvještaja treba da budu u funkciji prikazivanja ekonomske realnosti i realnih ekonomskih posljedica efekata poslovnih transakcija, na način:

- prikazivanja efekata u skladu sa definicijama i kriterijima za priznavanje elemenata finansijskih izvještaja uz uvažavanje kvalitativnih karakteristika informacija navedenih u Okviru;
- davanja prednosti ekonomskoj suštini transakcije u odnosu na pravnu formu tj. poštovanje principa "suština iznad forme";
- dosljedna i potpuna primjena MSFI , zajedno sa dodatnim objelodanjivanjem kada je to neophodno.

Rječnikom računovođe, to znači prikazivanje finansijskih efekata transakcija i drugih događaja na "istinit i fer" način, odnosno poštovanje koncepta "fer prezentacije".⁶⁴

Primjena osnovnih kvalitativnih karakteristika i odgovarajućih računovodstvenih standarda obično ima za rezultat finansijske izvještaje koji prikazuju ono što se uopšte smatra istinitim i fer prikazom, ili fer prezentacijom takvih informacija. Drugim riječima fer prezentacija se postiže uz primijenjene MSFI

Fer prezentacija takođe od entiteta zahtijeva:

- a) da izabere i primjeni računovodstvenu politiku u skladu sa MRS 8- Računovodstvene politike, promjene računovodstvene procjene i greške
- b) da prezentuju informacije, uključujući računovodstvene politike na način koji obezbjeđuje relevantne, pouzdane i razumljive informacije;
- c) da obezbijedi dodatna objelodanjivanja kada je usaglašavanje sa specifičnim zahtjevima u MSFI nedovoljno da omogući korisnicima da razumiju uticaj određenih transakcija.

Usvajanjem koncepta "fer prezentacija", računovodstvena regulativa zasnovana na MRS/MSFI uvažava činjenicu da prikazivanje ekonomske realnosti u kompanijama zahtijeva okrenutost ka fleksibilnim modelima finansijskog izvještavanja, kojima se uvažavaju **specifični zahtjevi** pojedinih djelatnosti i ključni faktori uspjeha date oblasti, kao i postojanje **neizvjesnosti** kao obilježja poslovnih transakcija i događaja. Zbog toga, profesionalna regulativa ne insistira na kruto formulisanim kriterijumima za priznavanje stavki u finansijskim izvještajima nego na **okvirnim smjernicama**, tj. naglašava potrebu profesionalnog prosuđivanja. Primjer takve prakse vidljiv je usvajanjem koncepta vjerovatnoće u kriterijumima priznavanja (*stavka koja zadovoljava definiciju elemenata finansijskih izvještaja treba da se prizna ako je vjerovatno da će se buduće ekonomske koristi u vezi sa tom stavkom ulivati ili odlivati iz kompanije*) i postojanjem mogućnosti izbora različitih osnova vrednovanja koje mogu da se pouzdano izmjere (*istorijski trošak, tekući trošak, realizovana vrijednost i sadašnja vrijednost*).⁶⁵ U vrlo rijetkim okolnostima u kojima

⁶⁴ Koncept „istinit i fer prezentacija“ direktno se ne navodi kao osnovni koncept u Konceptulanim okvirima (IASB 1989, 2010) jer se smatra da primjena osnovnih kvalitativnih karakteristika i odgovarajućih računovodstvenih standarda obično ima za rezultat finansijske izvještaje koji prikazuju ono što se uopšte smatra istinitim i fer prikazom, ili fer prezentacijom takvih informacija., vidi: MRS 1- Prezentacija finansijskih izvještaja: op.cit, paragraf 15, str. 17.

⁶⁵ Okvir daje mogućnost, izbora između različitih osnova vrednovanja, s tim da je istorijski trošak opšteprihvaćena osnova za vrednovanje, ali uz sve veću upotrebu i fer vrijednosti tj. „vrijednosti za koji bi neka imovina mogla biti zamijenjena ili obaveza podmirena između informisanih i spremnih strana u transakciji ”

rukovodstvo zaključi da bi usaglašavanje sa zahtjevom u MSFI moglo biti toliko pogrešno da bi bilo protivrečno cilju finansijskog izvještavanja navedenom u Konceptualnom okviru, preduzeće treba da odstupa od tog zahtjeva i objelodani (paragraf 20):

- da je rukovodstvo zaključilo da finansijski izvještaji fer prikazuju finansijsku poziciju, finansijski uspjeh i tokove gotovine;
- da je usaglašen sa svim primijenjivim MSFI, osim odstupanja od određenog zahtjeva da bi se postigla fer prezentacija;
- kratko pojašnjenje o standardu od kojeg se odstupa, prirodu odstupanja i razlog zbog kojeg bi taj postupak bio toliko pogresan u datim okolnostima.

U skladu sa neizvjesnošću koja karakteriše okruženje u kojem posluju kompanije, **sastavljanje njihovih finansijskih izvještaja prema MRS/MSF podrazumijeva ispunjavanje pretpostavke o kontinuitetu poslovanja** tj. da u momentu sastavljanja finansijskih izvještaja kompanija nema ni namjeru ni potrebu da prekine ili značajno smanji obim svog poslovanja. Procjena menadžmenta o nastavku poslovanja uključuje određeni nivo prosuđivanja u pogledu budućih rezultata događaja ili okolnosti čija je realizacija u budućnosti neizvjesna.⁶⁶

Ispunjavanje ove pretpostavke podrazumijeva da se prilikom sastavljanja finansijskih izvještaja podrazumijeva poštovanje zahtjeva za periodičnim finansijskim izvještavanjem, što posljedično podrazumijeva da finansijski izvještaji, sem izvještaja o novčanim tokovima, **budu sastavljeni na obračunskoj osnovi (načelo nastanka poslovnog događaja)**. Usvajanje ove pretpostavke podrazumijeva da se efekti poslovnih transakcija ili drugih događaja priznaju u periodu kada su nastali bez obzira kada će po osnovu njih nastati prilivi ili odlivi u kompaniji.⁶⁷ Ujedno, u cilju obezbjeđivanja pouzdane osnove za donošenje odluka o rastu i razvoju datog poslovnog subjekta potrebno je poštovanje zahtjeva za **uporedivost finansijskih izvještaja** kompanije kroz vrijeme (ostvariti kontinuitet u primjeni odabranih računovodstvenih politika i procjena, kao i u pogledu forme), zahtjeva načela opreznosti, kao i upotrebu većine računovodstvenih metoda i tehnika.

⁶⁶ Smatralo se da je pretpostavka o kontinuitetu poslovanja zadovoljena i bez detaljnih analiza ako kompanija ima istoriju profitabilnog poslovanja i pristup finansijskim izvorima. Međutim, efekti finansijske krize i bankrotstva velikih uspješnih kompanija početkom XXI vijeka je promjenila pristup ka razmatranju ispunjavanja ove pretpostavke. Zavisno od ispunjenosti ove pretpostavke zavisice izbor osnove na kojoj će se sastavljati finansijski izvještaji, što je potrebno objelodaniti.

⁶⁷ Prema načelu uzročnosti troškove nastale u datom periodu treba uskladiti sa prihodima ostvarenim u istom periodu. Pojedini rashodi i prihodi u svojim prirodnim vrstama nijesu povezani sa gotovinskim tokovima (npr. viškovi i manjkovi na zalihama, otpisana potraživanja itd.), pa njihov uticaj na neto imovinu kompanije može biti utvrđen isključivo na obračunskoj osnovi računovodstva.

MRS 1 zahtijeva da se za svaki iznos koji su dati u finansijskim izvještajima tekućeg perioda objelodanjuju uporedne informacije o prethodnom periodu, osim ako se ne zahtijeva drugačije (MRS 8).

Poznato je da finansijski izvještaji nastaju kao rezultat obrade velikog broja transakcija ili drugih događaja koji su grupisani prema svojoj prirodi ili funkciji. Radi preglednosti, dolazi do grupisanja i klasifikovanja podataka, koji čine linijske stavke u finansijskim izvještajima. **Svaka materijalno značajna stavka ili grupa sličnih stavki se prezentuje zasebno u finansijskim izvještajima.** Odnosno, ukoliko neka linijska stavka nije samo po sebi materijalno značajna, ona se grupise sa drugim stavkama u finansijskim izvještajima i objelodanjuje u napomenama ako je dovoljno značajna za prikazivanje napomenama.

Materijalno značajna informacija je informacija (stavka) čije izostavljanje ili pogrešno prikazivanje može uticati na ekonomsku odluku korisnika donijetih na osnovu finansijskih izvještaja. Materijalan značaj zavisi od veličine i prirode izostavljene ili pogrešno prikazane stavke.

Imovina, obaveze, prihodi i rashodi se ne prebijaju, odnosno iskazuju se u bruto iznosu, osim ako to ne zahtijeva ili ne dozvoljava neki standard. Međutim, odmjeravanje imovine u neto iznosu (nekretnine –Isprava vrijednosti; zalihe –ispravka vrijednosti zastarijelih zaliha; potraživanja-ispravka vrijednosti sumnjivih i spornih potraživanja) se **ne smatraju „prebijanjem“**. S druge strane dobiti i gubici od prodaje stalne imovine iskazuju se po neto principu, tako što se od priliva od otuđenja imovine (prodajna vrijednost imovine) oduzimaju knjigovodstvena vrijednosti imovine i odgovarajući troškovi prodaje (sadašnja knjigovodstvena vrijednost+ troškovi prodaje.). Pa zato kada se bavimo vrednovanjem prihoda i rashoda usvajamo smjernicu: poslovni prihodi i rashodi po **bruto principu** a ostali prihodi i rashodi po **neto principu**. Odgovor za ovo leži u njihovoj materijalnosti u donošenju odluka. U skladu sa fer prezentacijom, ukoliko dobiti i gubici nastali po osnovu prodaje imovine su materijalno značajni, o njima se izvještava posebno.

4.2 Priznavanje i vrednovanje elemenata finansijskih izvještaja

Priznavati efekte poslovnih transakcije znači odlučiti da li posledice neke transakcije treba iskazati u poslovnim knjigama i bilansu.

Elementi finansijskih izvještaja su: SREDSTVA, KAPITAL, OBAVEZE, PRIHODI I RASHODI.

Prema Konceptualnom okviru iz 2010. godine kriteriji za priznavanje su:

- vjerovatnoća da će ekonomska korist priticati u entitet i
- pouzdano vrednovanje

U **procesu priznavanja** elemenata finansijskih izvještaja primjenjuje se koncept vjerovatnoće, kojim se uvažava postojanje neizvjesnosti u pogledu povećanja ili smanjenja ekonomskih koristi tokom obračunskog perioda, kao odraz neizvjesnosti koja karakteriše okruženje u kojem kompanija posluje. Zbog toga potrebno je poznavati osnovne računovodstvene kategorije i njihov međusobni odnos (npr. ukoliko nije izvjestan priliv ekonomskih koristi u budućnosti, izdatak za kupovinu se tretira kao rashod a ne kao sredstvo) kako bi se mogao razumijeti njihov uticaj na finansijski položaj i uspješnost poslovanja kako u kratkom, tako i u dugom roku. Subjektivnost navedenog kriterijuma zahtijeva određeni stepen rasuđivanja od strane računovođa, jer, pri procjeni da li neka stavka zadovoljava definiciju imovine ili obaveza, mora se obratiti pažnja na suštinu i ekonomsku realnost, a ne samo na njihov pravni oblik (npr. lizing, interno generisana nematerijalna imovina). Slično, kod priznavanja stavki prihoda i rashoda, potrebno je uvažiti osnovnu pretpostavku na kojoj se priznaju prihodi i rashodi, tj. pretpostavku nastanka događaja.⁶⁸ Prema tome, određeni stepen računovodstvene fleksibilnosti, u pogledu priznavanja elemenata finansijskih izvještaja, treba biti ograničen postojanjem jasno usvojenih kriterijuma u okviru računovodstvene politike priznavanja, koja će u napomenama uz finansijske izvještaje biti javno dostupna svim korisnicima.

⁶⁸ Prihodi i rashodi se priznaju kada su nastali, bez obzira na to da li je novac primljen ili isplaćen.

Usvajanje novog Konceptulanog okvira (IASB, 2018) revidirani su kriterijumi za priznavanje. Revidirani kriterijumi za priznavanje izričito se odnose na kvalitativne karakteristike korisnih informacija. Odnosno, priznavanje je prikladno ako rezultira i relevantnim informacijama o imovini, obavezama, kapitalu, prihodima i rashodima i vjerodostojnom predstavljanju tih stavki, jer je cilj pružiti informacije koje su korisne za investitore, zajmodavce i druge povjerioce.

Vrednovanje efekte poslovnih transakcije je proces određivanja novčanog iznosa u stavu za knjiženje, kao i iznosa po kojima elementi fin. izvještaja treba da budu priznati u finansijskim izvještajima. Postoje dvije osnove za vrednovanje elemenata finansijskih izvještaja: **istorijski trošak i tekuća vrijednost**.

osnovica	Elementi Bilansa stanja	
	Imovina	obaveze
Istorijski trošak (trošak nabavke tj.nv/ck)	Na temelju plaćenog iznosa novca	Na temelju iznosa priliva primljenog u razmjenu za obavezu ili iznos novca za koji se očekuje da će biti isplaćen radi podmirivanja obaveze
Tekuće vrijednosti		
troškovi zamjene	Prema iznosu novca koji bi trebalo isplatiti ako bi se ista ili ekvivalentna imovina nabavljala u sadašnjosti	Po nediskontovanom iznosu novca koji bi bio potreban za podmirivanje obaveze u sadašnjosti
Neto realizovana vrijednost	Po iznosu novca koji se može dobiti prodajom imovine- troškovi prodaje	Po ugovorenim vrijednostima
<i>Fer vrijednost⁶⁹</i>	<i>Vrijednost koja se ostvari u nezavisnoj transakciji između voljnih i dobro obavještenih lica u transakciji.</i>	
<i>Upotrebna vrijednost</i>	<i>Sadašnja vrijednost budućih novčanih tokova</i>	<i>Sadašnjoj vrijednosti budućih novčanih odliva</i>

⁶⁹ Prilikom procjene fer vrijednosti sredstva, entitet treba da koristi sljedeću hijerarhiju (MSFI 13):

1. **Aktuelna ponuđena cijena** (cijena u obavezujućem kupoprodajnom ugovoru u nezavisnoj transakciji ili kotirana cijena za identično sredstvo na aktivnom tržištu)
2. Ako ne postoji aktuelna ponuđena cijena onda **cijena posljednje transakcije** za identično sredstvo pruža dokaz fer vrijednosti ukoliko nije bilo značajnih promjena ekonomskih okolnosti ili značajnog protoka vremena od transakcije.
3. Ako aktuelna ponuđena cijena ne postoji, a posljednja transakcija ne pruža sama po sebi dobru procjenu fer vrijednosti, entitet procjenjuje fer vrijednost primjenom **tehnike procjene**.

Prema kriterijumu primijenjenog postupka vrednovanja ono se dijeli na:

- **Mjerenje**, utvrđivanje novčanog iznosa bez potrebe za vršenjem bilo kakvih procjena
- (npr. Utvrđivanje nabavne vrijednosti materijala)
- **Procjenjivanje**, određivanje iznosa koji u sebi sadrži određena projenjivanja (vijek upotrebe sredstva)- troškovi amortizacija

Prema vremenu kada se radi vrednovanje:

- **početno vrednovanje** (određivanje vrijednosti stavki prilikom početnog priznavanja u poslovne knjige);
- **naknadno vrednovanja** (određivanje vrijednosti stavke u finansijskim izvještajima na dan bilansa ili u toku godine u slučaju da se isknjižava)

Određivanje vrijednosti⁷⁰ pojedinih elemenata finansijskih izvještaja putem procjenjivanja zahtijeva konkretnu procjenu efekata neizvjesnosti budućih događaja i okolnosti (npr. korisni vijek trajanja, nadoknativa vrijednost nematerijalnih sredstva i nekretnina, postrojenja i opreme, efekat zastarijelih zaliha, iznos rezervisanja za buduće ishode sudskih sporova u toku, iznos umanjenja vrijednosti sredstava ili ugroženosti naplate potraživanja, itd.). Posebno u slučajevima nepostojanja aktivnog tržišta za pojedina sredstva ili nelikvidnosti tržišta mogu se javiti određeni problemi u pogledu utvrđivanja fer vrijednosti, sadašnje vrijednosti budućih novčanih tokova, neto realizovane vrijednosti. U tim slučajevima, navedene vrijednosti se izračunavaju na osnovu raznih modela cijena i aproksimativnih računskih procjena parametara tih modela, čiji izbor vrši menadžment, što povećava mogućnost subjektivnog uticaja istih na pouzdanost računovodstvenih informacija.⁷¹

⁷⁰ Vrednovanje je dodjeljivanje određenog iznosa stavkama u knjigovodstvenom stavu, kao i stavkama u finansijskim izvještajima. Dva su postupka vrednovanja: mjerenje koje se zasniva na tačnim podacima iz dostupnih knjigovodstvenih dokumenata, bez potrebe za procjenom, i procjenjivanje, koji podrazumijeva upotrebu procjena u procesu određivanja iznosa određene stavke u finansijskim izvještajima.

⁷¹ Brojni metodi za pouzdanu procjenu fer vrijednosti imovine koju ne posjeduje aktivno tržište su postali opšte prihvatljivi. Ovi metodi uključuju metod sadašnje vrijednosti (diskontovani novčani tok) i varijacije metoda vrednovanja koji su usvojeni iz originalnog Black- Scholes modela (1973).

4.2. Računovodstvene politike, računovodstvene procjene i greške (MRS 8)

Formulisanje računovodstvenih politika u okviru interne⁷² računovodstvene regulative sračunato je u svrhu prikazivanja "specifičnosti principa, osnova, konvencija, pravila i prakse koje kompanija (menadžment) primjenjuje pri sastavljanju i prezentaciji finansijskih izvještaja"⁷³. Objelodanjivanjem računovodstvenih politika u okviru napomenama uz finansijske izvještaje korisnici finansijskih izvještaja se upoznaju sa:

- kriterijumima za priznavanja bilansnih pozicija;
- osnovama za vrednovanja bilansnih pozicija;
- obimom informacija koji mora da bude objelodanjen za pojedinu bilansnu poziciju.

Računovodstvene politike se formulišu na osnovu postojećih računovodstvenih standarda. U slučaju nedostatka konkretnog standarda koji se odnosi na određenu transakciju, događaj ili okolnost, menadžment na osnovu svoje procjene usvaja odgovarajuće računovodstvene postupke i metode tj. Formuliše računovodstvenu politiku.⁷⁴

Osnovni koncepti: Relevantnost, vjerodostojna prezentacija i uporedivost

Prema MRS 8 - računovodstvene politike, promjene računovodstvenih procjena i greške:

- Računovodstvene politike treba da se *konzistentno primjenjuju* tokom računovodstvenih perioda kako bi se obezbijedila **uporedivost** finansijskih informacija.
- Računovodstvene politike se mogu promijenti samo ukoliko to zahtijeva MSFI ili ako promjena računovodstvene politike unapređuje **relevantnost i vjerodostojnu prezentaciju** finansijskih izvještaja

Pri izboru konkretne računovodstvene politike, potrebno je uvažavati sljedeće principe:

⁷² Interna računovodstvena regulativa predstavlja segment računovodstvene regulative kojom se konkretizuje profesionalna i zakonska regulativa. Interna računovodstvena regulativa se uređuje na osnovu internog akta, u formi seta internih pravila koji se formulišu u zavisnosti od veličine, vrste djelatnosti, složenosti poslovanja, raznolikosti oblika imovine koji se koriste, bilansnih pozicija koje se pojavljuju i unutrašnje organizacije računovodstvene funkcije. Internim aktom ili pravilnikom uređuje se organizacija računovodstva, interni računovodstveni kontrolni postupci, računovodstvene politike, odgovorna lica za sastavljanje i kontrolu računovodstvenih dokumenata, kao i druga pitanja vođenja poslovnih knjiga i sastavljanja finansijskih izvještaja za koje je propisano da se uređuju internom regulativom

⁷³ Međunarodni odbor za računovodstvene standarde (2009): MRS 8-Računovodstvene politike, promjene računovodstvenih procjena i greške, prevod: Savez računovođa i revizora Srbije, Beograd, str. 56

⁷⁴ Ibid., str. 58

- princip opreznosti (pri vrednovanju i procjenjivanju elemenata finansijskih izvještaja treba voditi računa da se ne precijeni kapital i rezultat poslovanja);
- princip "suština iznad forme" (poslovne transakcije treba da budu prikazane u skladu sa finansijskom suštinom, a ne u skladu sa pravnom formom);
- princip materijalnosti (prilikom sastavljanja i objavljivanja finansijskih izvještaja potrebno je da budu obuhvaćene sve značajne stavke za proces odlučivanja).

Prilikom promjene računovodstvene politike usvojen je **princip retroaktivna primjena** što ima za cilj postizanje efekta kao da je ta izmijenjena politika oduvijek bila primjenjivana. Retroaktivna primjena promijenjenih računovodstvenih politika odrazava se kroz promjenu uporednih podataka.

Retrospektivna primjena predstavlja primjenjivanj nove računovodstvene politike na transakcije, druge događaje i okolnosti kao da je ta politika bila primjenjivana oduvijek

U sastavljanju i primjeni računovodstvenih politika neophodna je upotreba **računovodstvenih procjena** kako bi se primjenili usvojeni principi i pretpostavke, od kojih polaze lica uključena u sastavljanje i primjenu računovodstvenih politika.⁷⁵ Važnost pitanja procjene ogleđa se i u tome što je upotreba procjena svojstvena svim fazama procesa sastavljanja finansijskih izvještaja, u fazi priznavanja i fazi vrednovanja i objelodanjivanja. Pa tako, procjene tokom priznavanja stalnih sredstava su :

- Procjena preduzeća da li ima kontrolu na nematerijalnim ili nematerijalnim sredstvima
- Grupisanje imovine slične prirode
- korisni vijek upotrebe sredstva
- Razlikovanje investicione imovine od imovine koja se koristi za poslovne operacije ili od imovine koja se drži radi prodaje

a procjena tokom vrednovanje stalnih sredstava:

- procjena korisnog vijeka trajanja
- procjena rezidualne vrijednosti

⁷⁵Pretpostavke moraju biti zasnovane na: posljednjim dostupnim relevantnim informacijama, na razboritom (objektivnom) prosuđivanju od strane menadžmenta i obračunima koji su objektivno obračunati na objektivnoj osnovi, dopunjena iskustvom sa sličnim transakcijama, a u nekim slučajevima i izvještajima nezavisnih eksperata.

- vrednovanje fer vrijednosti.

Koncepti: pouzdanost i relevantnost

U MRS 1 se navodi da preduzeće treba da „ objelodani u napomenama informacije o ključnim pretpostavki koje se odnose na budućnost i ostalim ključnim izvorima neizvjesnosti konkretnih procjena na kraju izvještajnog perioda, kod kojih postoji značajan rizik da će, u narednoj finansijskoj godini, prouzrokovati materijalno značajna korigovanja knjigovodstvene vrijednosti imovine i obaveza“. (MRS1,para 39)

U slučaju kada se ne može jasno razgraničiti da li je u pitanju promjena računovodstvene politike ili računovodstvene procjene MRS 8 promjena se tretira kao promjena računovodstvene procjene

Promjena računovodstvene procjene podrazumijeva prilagođavanje knjigovodstvenog iznosa sredstava ili obaveza koje proizilaze iz procjene sadašnjeg stanja ili očekivanih budućih koristi i obaveza povezanih sa tim sredstvima i obavezama na osnovu novih informacija o istim. Efekat promjene uključuje se u određivanju neto dobitka ili gubitka u:

- periodu promjene, ako utiče samo na taj period
- periodu promjene i u buduće periode, ako utiče na dati period i buduće

Osnovni princip: **prospektivna primjena**

Prospektivna primjena promjene računovodstvene procjene je priznavanje efekata promjene u tekućem i budućim periodima na koje promjena utiče.

Greške iz prethodnog perioda su izostavljeni ili pogrešno iskazani podaci iz finansijskih izvještaja za jedan ili više perioda koji proizilaze iz neupotrebljivosti ili pogrešne upotrebe pouzdanih informacija koje:

- a) su bile dostupne kada su finansijski izvještaji za dati period bili odobreni za izdavanje;
- b) za koje se moglo razumno očekivati da budu dobijeni i uzeti u obzir pri sastavljanju i prezentaciji tih finansijskih izvještaja

U takve greške ubrajaju se efekti matematičkih grešaka, greška pri mijenjivanju računovodstvenih politika, pogrešno tumačenje činjenica, prevare i previdi.

Prema prirodi greške sve greške dijelimo na:

- Greške koje se odnose na priznavanje stavki u bilansima
- Greške koje se odnose na vrednovanje na dan bilansa
- Greške koje se odnose na prezentaciju- pogrešne klasifikacije i prezentacija određene stavke imovine, obaveza, kapitala, prihoda i rashoda u bilansima.
- Greške koje se odnose na objelodanjivanja- greške usljed neobjelodanjivanja, neadekvantog objelodanjivanja ili nepotpunog objelodanjivanja

Zavisno od toga na koji bilans greške utiču, greške dijelimo na:

- Greške koje se odnose samo na Bilans stanja
- Greške koje se odnose samo na Bilans uspjeha
- Greške koje se odnose na Bilans stanja i Bilans uspjeha

Važno je utvrditi koje su to greške materijalno značajne a koje ne. **Materijalno značajne greške** – greške koje utiču na informacije sadržane u finansijskim izvještajima na način koji može da dovede korisnike tih finansijskih izvještaja na donošenje pogrešne odluke. U suprotnom riječ je o materijalno beznačajnim greškama. **Procjenu donosi rukovodstvo**, pa je zbog toga potrebno opštim aktom (pravilnikom) o računovodstvu i računovodstvenim politikama regulisati i utvrditi **prag materijalnosti greške** (vrsta djelatnosti, visina prihoda, ponavljanja materijalno značajnih grešaka iz godine u godinu

Opšti princip: Greške iz prethodnog perioda se uvijek ispravljaju u poslovnim knjigama **tekućeg perioda**, a način njihovog iskazivanja zavisi od njihove materijalnosti i od odluke rukovodstva (korekcija uporednih podataka u finansijskim izvještajima ili zamjena finansijskih izvještaja

prethodne godine). Ako je beznačajna greška ispravka se vrši na odgovarajućim pozicijama imovine i obaveza a efekat greške se priznaje u korist **tekućih prihoda ili rashoda**, a Ako je značajna greška ispravka se vrši na odgovarajućim pozicijama imovine i obaveza , a efekti takvih grešaka se priznaju u korist ili na teret **neraspoređene dobiti odnosno gubitka ranijih godina**.

Retrospektivna prepravljnje je ispravljanje priznavanja, odjemjeravanja i objelodanjivanja iznosa elemenata fiansijskih izvještaja kao da greška iz prethodnog perioda nikada nije ni nastala

Ispravljanje finansijskih izvještaja zahtijeva da menadžment u napomenama objelodani:

- činjenicu da su finansijski izvještaji korigovani
- prirodu promjene rač. pol./procjene/ greške
- efekat izmjene na svakoj bilansnoj poziciji
- kumulativni efekat izmjene na računu neraspoređena dobit ili imovine, obaveza i kapitala ako je izvodljiv